

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
36/2020
5. september 2020

Cena 0,60 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

**PUBLICISTA LUDOVÍT ŠTEVKO:
KOMU PREKÁŽA DEŇ ÚSTAVY?**
Strana 4.

**BIELORUSKO V OČAKÁVANÍ
VELKÝCH POLITICKÝCH ZMIEN**
Strana 5.

**MINULOSŤ UČÍ MÚDRÝCH,
AKO SI VÁŽIŤ SÚČASNOSŤ**
Strana 6.

**NÁRODNIA RI ROZHODNÚ
O SVOJEJ BUDÚCNOSTI**
Strana 7.

**MALIAR JÁN KUPECKÝ Z PEZINKA
PORTRÉTOVAL PRINCŮV AJ KRÁLOV**
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

„Nehaňte ľud môj!“ Túto výzvu adresoval Andrej Sládkovič „klebetárskym posmievačom“ a dodal: „Nehaňte ľud môj, slepi sudcovia! Že ľud môj je len ľud sprostý; často sú múdri hlúpi ľudovia dľa súdu svetskej múdrosti.“

Je nanajvýš zvrhlé, ak celoplošná televízia upúta svojich divákov na takzvané jesenné novinky aj tým, že vysiela ankety, v ktorých sa najrôznejšie individua vyznávajú z toho, že vidiek iba smrdí hnojom, že na vidieku sa ľudia nemožno obliekajú a že sa tam dá iba zaživa zhnúť. Prítom ide o avizovanie programu, ktorý je sám osebe jedným morálno-etickým a hodnotovým hnojiskom. Ale, najmä, ak sa za to dá zarobiť! Prachy nesmrdia, však?

Poburuje, ak sa z verejných médií uráža slovenských vidiek, ak sa urážajú jeho obyvatelia, ak sa dehonestuje priestor, ktorý dorába pre „mešťanov“ aj to málo potravín, ktoré ešte máme a nemusíme nakupovať v zahraničí. Stojím niekde uprostred. Rodák z mesta, polovicu života som prežil v ňom, no zároveň vďaka starým rodičom, dnes už nežijúcim, som spoznal vidiek v tom najúžasnejšom svetle. Nielen taký ten pre deti čarovný – sliepočky, húsky, nejaká kozička. Starkí ma vodili k žatevným prácam, na kosenie lúk, na jednotenie repy a podobne. Bol som v miestnom kravíne o štvrtej ráno na dojenie a pamätám si, keď polhodinu predtým už po spiaciej dedine smerovali k družstvu ženičky.

Poznám pracovitý vidiek, kde sa drie do úmoru od rána do večera, a nie je na to potrebné vyesádanie na terasách a mudrovanie o tom, čo by bolo, keby bolo. Poznám módné prehliadky v nedeľu predpoludním, keď sa celá dedina vyobliekala na bohoslužbu. Poznám skromnosť vidiečanov, ich schopnosť vzájomne si pomáhať a najmä to, že sa tam naozaj niet času nudiť. Na rozdiel od dvadsaťročných dievčín, ktoré sa sťažujú, že akosi „vyhoreli“... Nuž, ale to iba v meste.

Prosím teda, aby duševne vyprázdnení ľudia nehanili náš ľud. Ani len tušenia nemajú, v akých podmienkach a čím žije, často veľmi neľahko. Ja som naň hrdý!

Ivan BROŽÍK

R - 2020035

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

Pandémia si zahráva so športom nielen neodohranými zápasmi a kontumáciou Góly, body, sekundy, vírusy a karantény

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Koronavírus prefackal športovcov po celom svete. Ani najsilnejší majstri bojových športov si s ním nedokážu poradiť. Nejde totiž o súpera, ktorému by sa dala niektorá rana vrátiť. Olympiáde, ktorá mala prebehnúť toto leto, zasadil COVID-19 dokonca knock out. Slovenskí futbalisti sa pre pandémiu dočkali medzinárodného poníženia. Nuž, a čo bude ďalej, nikto netuší...

Letné olympijské hry, ktoré v tomto čase už mali byť minulostou a mali sa zverejňovať bilancie ich úspešnosti, preložili zatiaľ na budúci rok. Olympiáda je najväčšie športové celosvetové podujatie.

■ GLOBÁLNY KOLAPS

Otázka je, čo bude na budúci rok. Finančné náklady a straty sú v miliardách eur, a to sa nedá napraviť, pretože nielen diváci na štádiónoch, ale aj sponzori športovcov sú v podobných ťažkostiach ako športové subjekty. Situáciu ako-tak zachraňuje televízia svojimi prenosmi a vysielať záznamov, samozrejme, prerušovaných reklamou. Najpopulárnejší šport, teda futbal, prišiel o svoj európsky šampionát. Zápas Ligy majstrov sa odohral v zrýchlenom systéme, jednotlivé štáty si svoje ligové a pohárové súťaže tiež v minulej sezóne museli upratať tak, aby sa mohli začať sezóny aktuálne už odštartované.

■ PREKÁŽKY A OBMEDZENIA

Všetky obmedzenia vyhlásené u nás od 13. 3. sa postupne pred prázdninami uvoľňovali. Týkalo sa to vrcholového profesionálneho, ale aj amatérskeho i rekreačného športu. Ľudia si vydýchli, aby sa mohli na športoviskách nadýchať vzduchu z plných pľúc. Lenže skrútka obmedzení sa opäť priťahuje.

Bývalý vrcholový tenista a súčasný poslanec NR SR Karol Kučera verejne žiadal, aby sa členom krízového štábu stal aj zástupca športovej obce, aby štáb

nemohol rozhodovať pri zelenom stole o nás bez nás. Nie je to zlá myšlienka, lenže obmedzenia vyhlasujú odborníci zo zdravotníckeho prostredia a tí hľadajú najmä na virologické a epidemiologické aspekty, aj keď ich rozhodnutia sa často zdajú byť prehnané či nelogické.

Pravdou je, že medzi infikovanými sú v aktuálnom období aj viacerí športovci vo svete i u nás. V prípade kolektívnych aj úpolových, teda bojových športov sa nákaza môže šíriť geometrickým radom. V prípade dištančných športov, ako je tenis či golf, kde súperi sú od seba vzdialení, stačia bežné obmedzenia systému ROR, teda ruky – odstup – rúško. Športovci nie sú proti vírusu imúnni a diváci tobôž nie. Lenže športové záporenia bez divákov sú dosť smutné.

ŠK Slovan Bratislava je najslávnejší, najbohatší a najúspešnejší futba-

lový klub na Slovensku. Je to súkromná firma, ale aj symbol slovenského klubového futbalu doma i v zahraničí, ved ako jediný od nás dokázal vyhrať pred desiatkami rokov Pohár európskych majstrov nad veľkou Barcelonou.

■ PONÍŽENÝ SYMBOL

Práve tento náš klub dostal v predkole aktuálneho ročníka Ligy majstrov riadnu facku, poníženy bol celý náš futbal aj šport, keďže sa opäť ukázalo, že naša športová diplomacia vlastne vôbec neexistuje. Už sa to potvrdilo veľmi kriklavo v kauze nášho olympijského víťaza Mateja Tótha, ktorý bol neprávom obratý o roky športovej kariéry...

Slovan si po žrebe nezakryte mädlil ruky. Dostal za súpera futbalového trpaslíka. A ten aj použil nešportové zbrane. Slovan vycestoval na Faerské

ostrov, kde mal v stredu 20. 8. odohrať zápas proti miestnemu KI Klaksvík. Lenže hráč Slovana M. Rigo mal pozitívny test na COVID-19.

■ ZAVRETÍ V HOTELI

Faerské úrady zavreli slovanistov pod policajným dohľadom do hotelovej karantény a nepustili ich von. Znie to ako vymyslené, ale ono sa to stalo. Šéf Slovana povolal z Bratislavy záložný tím a dúfal, že zápas odohrajú o dva dni v piatok. Ani to sa nestalo. Faerčania internovali aj druhý hosťujúci mančaft a už sa v médiách tešili, ako pekne a ľahko postúpili bez záporenia na ihrisku, čo im absolútne špinavo potvrdila i UEFA, európska futbalová federácia, známa aj korupčnými škandálmi svojho bývalého predsedu M. Platiniho... Faerčania následne prehlali rozdielom triedy so švajčiarskym Bernom a vypadli.

Slovan, ktorý tvrdo pracoval v domácej súťaži, aby sa dostal po predošlej blamáži na medzinárodnú scénu, dostal nečakanú facku nie na trávniku, musí však ísť ďalej. Rovnako aj celý náš šport. V ňom nie je vždy všetko v hraniciach fair play, ale samotní športovci nám počas jarnej karantény ukázali, že sa netreba poddávať skepticizmu. Vysielali cez internet i cez TV obrazovky svoje klipy, ako sa dá cvičiť a trénovať aj v domácich podmienkach. Tým verejnosti nalievali nádej i motiváciu, a vďaka im za to. Veď aj to je úlohou športu a športovcov.

3 OTÁZKY PRE:

Jaroslava KARAHUTU, predsedu Výboru pre pôdohospodárstvo a životné prostredie

Poľnohospodári dbajú o budúcnosť odvetvia

• Stretli ste sa spolu s ministrom rezortu J. Mičovským s názvom veľkou vzorkou poľnohospodárov z východu. Čo konkrétne by sa mohlo nazvať výstupom z tohto rokovania?

Pomerne búrlivé a emotívne rokovanie s farmármi bolo veľkou kritikou minulosti, s výraznou nespokojnosťou so súčasnosťou, najmä v personálnom obsadení kontrolných orgánov. Ale predovšetkým to bol obrovský záujem o budúcnosť slovenského poľnohospodárstva, budovanie potravinovej sebestačnosti a rozvoj vidieka.

• Aktuálne rezonuje ministerova výzva poľnohospodárom, aby sa preorientovali z monokultúr na prírodu bližšie hospodárenie. Je

to možné v čase, ak sa na poliach zápasí o každý cent?

Prebytok monokultúr je spôsobený zlou diverzifikáciou poľnohospodárskej produkcie. Ak by celý produkčný reťazec v agrosektore bol orientovaný na produkciu potravín, tak aj tie monokultúry by boli cenným krmivom pre zvieratá a vzácnou surovinou na výrobu potravín. Musíme správne nastaviť dotačné a podporné mechanizmy, podporiť potravinárov a rodinné farmy a náš vidiek sa zmení.

• Do tretice obrovský problém – africký mor ošípaných. Zápas už dostali aj veľkochovy. Sú doterajšie opatrenia dostatočné alebo treba nasadiť niečo iné do „ofenzívy“?

Doterajšie obmedzenia vychádzali z pomerne priaznivej situácie na Slovensku, a nepripravili sme sa na možný zlý scenár. Mali by sme sa poučiť z chýb a výsledkov iných štátov a určite nasadiť tvrdšie postupy. Musíme zvýšiť odštel diviakov a najmä zvýšiť odmenu za ich odštel. Musíme sa rozhodnúť, či si chceme totálne zničiť aj tú poslednú domácu produkciu bravčoviny, urobiť z chovov betónové getá, prípadne zakázať pohyb ľudí v lesoch, alebo jednoducho nariaďiť maximálnu depopuláciu diviakov. Rozhodnutie je iba na ministrovi pôdohospodárstva.

Zhovárať sa Ivan BROŽÍK
Foto: (ib)

ISSN 0862-8823
36
9 770862 882007

V SNN 37/2020
SI PREČITATE

■ Alfonz KOBIELSKY: V sektore slovenskej miestnej a regionálnej kultúry je množstvo problémov
■ Slovenské mestá sa k svojim obyvateľom správajú macošsky, zvyšujú dane z nehnuteľností
■ Prioritou členov občianskeho združenia Podvihorlatskej palety je zachovávať kultúrne dedičstvo

Mimoriadny stav špeciálne pre daňový systém ukončí vláda v septembri

Dane treba podať do konca októbra

Štefan ZLATOŠ – Foto: internet

Daňové priznanie treba podať najneskôr k 31. októbru tohto roka. Informoval o tom po rokovaní vlády minister financií Eduard Heger. Termín si vyžiada zmeny zákonov v skrátenom legislatívnom konaní. V súvislosti s pandemiou na Slovensku v čase jej prvej vlny pristupoval štát k mnohým opatreniam, ktorých zámerom bolo pomôcť občanom a v ekonomickom zmysle fyzickým aj právnickým osobám.

Celý súbor legislatívnych noriem, ktoré na to slúžili, dostal vulgo názov „Lex korona“. Okrem iného definoval aj termíny daňových povinností, naviazané na vyhlásenie mimoriadnu situáciu na Slovensku.

■ RUŠNÝ SEPTEMBER

Nielen v súvislosti s rozhodnutím vlády, ktoré sa viaže na podanie daňových priznaní, budú mať poslanci Národnej rady Slovenskej republiky naozaj namáhavý september. Okrem prezidentkou vrátených zákonov a návrhov zákonov takpovediac „v bežnom poradí“ prídu na ich stoly aj zákony v zrýchlenom legislatívnom

konaní. Treba totiž formálne ukončiť mimoriadnu situáciu – ako upozornil minister financií, ale iba v súvislosti s daňovými povinnosťami. Ak sa ukončí k poslednému dňu septembra, potom je logicky termín podania daňových priznaní naviazaný na koniec mesiaca, nasledujúceho po ukončení mimoriadnej situácie.

„V tom čase sme ešte predpokladali, že mimoriadna situácia bude trvať niekoľko mesiacov a takto v lete už by mohla byť ukončená, a tým by prichádzalo do úvahy, že na jeseň budú ľudia podávať daňové priznanie,“ povedal minister financií po rokovaní vlády, ktoré, mimochodom, vie-

dol bez prítomnosti premiéra. Keďže príchod druhej vlny predznamenáva, že mimoriadna situácia v iných ako daňových oblastiach sa tak rýchlo neskončí, bolo treba prijať operatívne rozhodnutie. „Daňové priznanie sú veľmi dôležitým prvkom a základom mnohých dát, ktoré používame pri analýze ekonomiky a podnikateľského prostredia,“ odôvodnil minister takýto postup a následné rozhodnutia.

■ POMOC NEZISKOVKÁM

V návrhu zákona, aktualizácii lex korony, by sa mal teda stanoviť 30. september ako pomyselný koniec mimoriadnej situácie pre cieľ poda-

Predseda vlády a minister financií rozhodli o zrušení mimoriadneho stavu zavineného pandemiou koronavírusu. Preto bude treba zaplatiť aj dane za rok 2019. Štátna kasa potrebuje dotáciu.

nia daňových priznaní. Tie sa budú podávať až mesiac po skončení mimoriadnej situácie, teda k 31. októbru. Ministerstvo financií SR však podľa Eduarda Hegera stále analyzuje, či bude k tomuto termínu potrebné aj vykonať platbu. Naviazané nielen na daňové priznanie, ale aj platbu sú aj dve percentá. „Tento mechanizmus je stále zachovaný, čiže tam veľmi bude závisieť, ako rozhodneme nakoniec aj s tou samotnou platbou,“ pripomenul minister financií.

Ak ste ešte nestihli poukázať dve percentá zo svojej dane, nič ste zjavne nezmeškali. Mimoriadne okolnosti pandémie spôsobili posun

termínov aj v tejto oblasti. Finančná správa totiž umožnila v súvislosti so sťaženými podmienkami vyvolanými ochorením COVID-19 posunúť aj lehotu na darovanie „dvoch percent“ z dane. A to aj v prípade osôb, ktoré podali svoje daňové priznanie v štandardnom období do konca marca, čo znamená, že ich poukázanie percent z dane malo pôvodnú lehotu 30. apríla. Toto dnes neplatí. Pre pandemiou sa termín o pár mesiacov posunul. Vyhlásenie o poukázaní podielu zaplatenej dane z príjmov možno podať do konca druhého kalendárneho mesiaca po skončení mimoriadnej situácie.

Vedenie ministerstva pôdohospodárstva diskutovalo s farmármi

Významné personálne zmeny v agrozozorte

JÁN ČERNÝ – Foto: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Iniciatíva poľnohospodárov Gyňov pripravila v obci Valaliky stretnutie s ministrom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Jánom Mičovským, so štátnym tajomníkom MPRV SR Martinom Feckom a s ďalšími odborníkmi v oblasti pôdohospodárstva. Témami diskusií boli vývoj slovenského poľnohospodárstva a riešenie súčasných problémov v danej problematike.

Viac ako sto poľnohospodárov z východného Slovenska prejavilo záujem stretnúť sa a diskutovať s vedením ministerstva, Pôdohospodárskej platobnej agentúry a Slovenského pozemkového fondu.

■ BÚRLIVÁ DISKUSIA

„Oceňujem veľmi konkrétnu a konštruktívnu diskusiu. Netaja sa žiadne korupčné úpadky, ktoré boli spojené s týmto rezortom, ani uniknuté miliardy eur. Ale základný motív, ktorý nás spája, nie je minulosť, ale budúcnosť a nastavenie Spoločnej poľnohospodárskej politiky. Jasne deklarujeme otázku zastropovania, prevedenia dotácií na produkciu a znižovanie ne-

Minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Ján MIČOVSKÝ odštartoval veľké personálne zmeny v rezorte. Niektoré jeho rozhodnutia sú diskutabilné.

efektívnych nástrojov, ako je napríklad mulčovanie,“ vyjadril sa minister Ján Mičovský.

Strategický plán spoločnej poľnohospodárskej politiky 2021 – 2027 počíta s posilnením ekologických opatrení, so zvýšenou podporou pre malých poľnohospodárov, s modernizáciou technológií a s transferom najnovších poznatkov vedy a techniky do prvovýroby. Prioritou vlády je upevnenie postavenia slovenských poľnohospodárov a potravinárov a zabezpečenie spravodlivých, transparentných a nediskriminačných podmienok v porovnaní s ostatnými štátmi Európskej únie.

■ VYTÝČENÉ PRIORITY

Prioritou nového vedenia agrozozortu je aj podpora odbytu komodít a živočíšnej výroby. Diskutujúcich farmárov zaujímalo vyšetrenie korupcie a klientelizmu v platobnej agentúre a vyvodenie právnej a personálnej zodpovednosti niektorých jej pracovníkov. Orgány činné v trestnom konaní vyšetrojú kauzu Dobytkár a na pôde agentúry prebieha forenzný audit, ktorého výsledky budú známe na konci roka 2020. K odstráneniu korupcie

a dvojitých deklarácií má prispieť aj digitalizácia inštitúcie.

Každý volá po zmenách a tie už naozaj možno aj vnímať v praxi. Napríklad v pôsobnosti Slovenského pozemkového fondu „práve prebieha zmena organizačnej štruktúry. Od apríla 2020 som prepustila tridsať pracovníkov. Budem prijímať len takých ľudí, ktorí nie sú skorumpovaní a sú čestní“, informovala Gabriela Bartošová, generálna riaditeľka Slovenského pozemkového fondu.

■ MOR OŠÍPANÝCH SA ŠÍRI

Problémom na východnom Slovensku je rozhodne aj africký mor ošipovaných. K dnešnému dňu máme potvrdených dvestoštyridsaťdeväť prípadov pri diviacej zveri a osemnásť ohnísk pri domácich ošipovaných. Znižovaním populácie diviacej zveri a prísnu hygienou sa snažia odborníci znížiť riziko preniknutia nákazy do domácich a komerčných chovov. V diskusií zaznel aj názor použiť armádu na odstránenie diviacej zveri podobne ako v Českej republike, kde už mor nie je. V hre je viacero možných opatrení, v zásade ide o nevyhnutnosť maximálneho zníženia stavov populácie diviacej zveri.

VŠIMLI SME SI

Nekonečná trauma maďarskej spoločnosti z výsledkov prvej svetovej vojny neustále spochybňuje trianonský mierový systém, na základe ktorého tisícročné Uhorské kráľovstvo vznikom nových štátov v strednej Európe prestalo existovať. Najvyšší maďarskí politickí predstavitelia si túto pre nich nešťastnú udalosť „uctili“ v rámci ústredných osláv v deň štátneho sviatku sv. Štefana 20. augusta 2020 odhalením Pomníka spolupatričnosti, pripomínajúceho „trianonskú traumu“ na Kossuthovom námestí v Budapešti.

V Budapešti odhalili Pomník spolupatričnosti

Podľa pôvodných plánov mal byť slávnostne odhalený už 4. júna 2020 v Deň národnej spolupatričnosti počas stého výročia podpísania Trianonskej mierovej zmluvy. Vzhľadom na vtedajšiu epidemiologickú situáciu spôsobenú novým koronavírusom museli maďarské štátne orgány túto „udalosť“ preložiť. To však nás vôbec nemusí mrziť. Práve naopak. Je zarážajúce, že tento pomník nachádzajúci sa neďaleko budovy maďarského parlamentu, ktorá bola postavená prevažne slovenským obyvateľstvom, uvádza mená 12 537 obcí a miest dávno zaniknutého Uhorska vo forme, v akej ich v roku 1913 uvádzal vtedajší zoznam bývalého uhorského kráľovského štatistického úradu. Premiér Viktor Orbán dal vo svojom prejave opäť najavo, že nesúhlasí so súčasnými hranicami strednej Európy.

Tým, že vyzval všetkých zahraničných Maďarov, aby ostali verní svojej „pravej“ vlasti, cieľavedome spochybnil suverenitu a územnú celistvosť svojich susedov. Svojím konaním sa dokonca rozhodol opäť zamlčať existenciu nemaďarských národov bývalého Uhorska, a to tak, že s maximálnou drzosťou nechal uviesť názov uhorských miest v maďarskom jazyku aj napriek tomu, že v nich žiadna maďarská komunita nikdy nežila. Akýmsi „nedopatrením“ však zabudol povedať, že sv. Štefan pomocou slovenských veľmožov porazil všetkých svojich maďarských protivníkov, vďaka čomu sa Uhorsko stalo až do konca 18. storočia prevažne slovanským (slovenským) štátnym útvorom. Na odhalení pamätníka sa nezúčastnili slovenský, ukrajinský ani rumunský veľvyslanci.

Matej MINDÁR

Poľské Bieščady majú popri prírodných aj iné turistické lákadlá

Park miniatúr aj s našimi maketami

O tom, ako naši severní susedia uverili cestovnému ruchu, by azda najlepšie vedeli rozprávať poľské Bieščady. Kým na našej strane Bukovských vrchov pod Poloninami ťažko nájdete v obciach ubytovanie či stravovanie, na poľskej niet o ne núdza. Nehovoriac o samotnom Solinskom jazere, kde cestou na priehradný múr máte niekedy pocit, akoby ste boli na pešej zóne v niektorej európskej metropole.

V poľských Bieščadach nájdete nemalo miest, kde budete obklopení stánkami so suvenírmi, s plackami, so syrom, s pivom či s pečenými rybami. Môžete sa tu vykúpať, člnkovať, previezť výletnou loďou. O bezpečnosť sa starajú záchranári, ktorí na jazere majú k dispozícii dve helikoptéry.

Bieščady postupne objavujú aj naši turisti a návštevníci zo Slovenska. Aj vďaka týmto miestam, ako je Centrum ekumenickej kultúry blahoslaveného Jána Pavla II., ktoré bolo otvorené 16. októbra 2007. Je tu umiestnený Park miniatúr, Biblická záhrada i expozície vtákov a zvierat bieščadských lesov. Azda najviac priťahuje park miniatúr, ktorý prezentuje makety drevených kostolov a cerkví v poľsko-slovensko-ukrajinskom pohraničí. Na ploche necelého hektára je v mierke 1 : 25 postavených stoštyridsať makiet najstarších drevených rímskokatolíckych kostolov, pravoslávnych a gréckokatolíckych cirkví. Makety zhotovili zruční remeselníci pod vedením Janusza Kuliga z Chmielnice neďaleko Rzeszowa, terénnu úpravu mal na starosti Norbert Piekarski z Bližneho. Súčasťou expozície miniatúr je sakrálna hudba a náboženské spevy vlastné spomínaným nábožensko-etnickým

skupinám. A tiež komentár vo viacerých jazykoch. Našu slovenskú výpravu najviac zaujali drevené kostolíky zo seve-

ČO INÍ NEPIŠU

Turisti z východného Slovenska pred maketou dreveného kostola z Hervartova v poľskom Parku miniatúr

ovýchodu Slovenska. Pri všetkých bola drevená tabuľka, kde si možno osviežiť informácie z návštev drevených sakrálnych pamiatok v dolinách Uble, Uliča,

ale tiež z okolia Svidníka, Stropkova či Bardejova. Na obligátnej snímke sme pred maketou Kostola svätého Františka z Assisi v Hervartove. Ako sme sa dozvedeli z tabuľky v rohu so slovenskou vlajkou, maketa približuje chrám, ktorý patrí k najkrajším rímskokatolíckym dreveným kostolom na Slovensku. Popri tom, čo vidíme priamo na makete, dozvedáme sa, že hlavný oltár tvorí triptych z rokov 1460 – 1470. Uprostred je Matka Božia s jezuitkom, po stranách svätá Barbara a svätá Katarína Alexandrijská. V kostole sa tiež nachádza cenný gotický obraz zo spomínaného obdobia predstavujúci svätého Františka z Assisi. Pozornosť si tiež zasluhuje drevená krsťiteľnica zo 17. storočia. Rovnako starostlivo sú označené všetky miniatúry.

Aj u nás prakticky od vzniku samostatného Slovenska sme evidovali pokusy vytvoriť takéto skanzeny či parky miniatúr s pozoruhodnými pamätihodnosťami. Azda prvým, čo sa pokúšal presadiť myšlienku takého „zmenšeného Slovenska“, bol nebohy spisovateľ Ladislav Ťažký. Žiaľ, doteraz sa nám nič, čo by skutočne stálo za reč, vybudovať nepodarilo – až na pár makiet drevených kostolíkov v Uliči...

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Labutia pieseň národných strán

Roman MICHELKO

Pohľad na scénu národných strán je dnes viac než tristný. Slovenská národná strana (SNS) rovnako ako strana Vlasť vo voľbách vo februári 2020 prepadli. Je zrejme, že niektorým lídrom národných strán absolútne chýba sebareflexia.

V prípade SNS Andrej Danko vo vysokej politike urobil viacero programových chýb: jednokolová voľba županov, zrušenie amnestií, torpédovanie vyhlásenia k Trianonu, presadzovanie veľmi pochybných legislatívnych okliešťujúcich slobodu slova či názoru. Predovšetkým však zlyhal komunikačne do vnútra vlastnej strany. Demokratické strany majú niečo ako kolektívne vedenie, kde prebieha otvorená diskusia a rozhodnutia, programové aj personálne, sa prijímajú až po dlhej debate. Majú členov, na ktorých nemožno zabú-

dať. V SNS vraj také nič nefungovalo. Tvrdí to súčasný podpredseda SNS Anton Hrnko, ktorý nevie prísť A. Dankovi na meno a ohlásil proti nemu protikandidatúru na najvyšší post v strane. Vo vnútri SNS to vrelo už dávno pred voľbami, len nikto nechcel otvoriť diskusiu o vnútorných problémoch skôr, než voliči vystavia účet. Nakoniec voliči účet vystavili, no zdá sa, že sebareflexia nenastala. Vinu na tomto debakli má celé vedenie strany na čele s predsedom, predsedníctvom i vtedajším poslanckým klubom. V zdravej strane by nedostatok sebareflexie nemal byť problém. Do čelných funkcií v politike sa často dostanú ľudia, ktorí nie sú osobnostne v poriadku, ale imunitný systém strany má takéto typy vytlačiť na okraj. Stanovy SNS však takéto demokratické šance príliš nedávajú. A aj keď bude mať

Andrej Danko vyzývateľa v osobe podpredsedu Antona Hrnka, jeho šance sú podstatne menšie. Verme, že najbližší vývoj v SNS nebude smerovať k postupnému zániku tejto stopäťdesiatročnej strany na slovenskej politickej scéne.

KOMENTÁR

Je veľmi pravdepodobné, že strana Vlasť, ktorá síce tesne, ale predsa nedosiahla ani tri percentá, pôjde do likvidácie. Viacerí veľkí veritelia verejne deklarovali, že nemienajú pôžičky preklasifikovať na dary, čo znamená – koniec tohto politického projektu. Logicky by sa teda natískalo, že je najvyšší čas pokúsiť sa skonsolidovať roztratený elektorát oboch strán, pokúsiť sa podchytiť profesijné kluby a spolu vytvárať akúsi politickú alternatívu. Na to by však

na čele SNS musela byť všeobecne uznávaná, takpovediac ekumenická osobnosť, ktorá disponuje prirodzeným rešpektom, schopnosťou načúvať a spájať veľakrát aj parciálne protichodné skupiny. Otázka je, či opäť zvolený A. Danko sa dokáže takto vyprofilovať. Zdá sa skôr že nie.

Samozrejme, každé vákuum prirodzene vyvoláva snahu po jeho zaplnení – aj tak možno čítať pokus nezávislého poslanca Európskeho parlamentu Miroslava Radačovského po kreovaní nového národne orientovaného subjektu Reálnej národnej strany – Patriot. Hodnotiť perspektívy tohto subjektu je dnes veľmi predčasné. Je to však jasný signál, že podobný životaschopný subjekt na Slovensku chýba ako soľ.

No a je tu ešte tretia línia – podchytiť národne, kresťansky a sociálne citiaceho voliča. Skupina poslancov KDŽP – Aliancia za Slovensko (kuffovci) a nezávislý poslanec Ján Podmanický tiež uvažujú, že sformujú ponuku pre minimálne desať percent bezprizorných voličov, ktorí majú silné národné, kresťanské a sociálne cítenie. Je jasné, že dnes sú ešte len na začiatku dlhej cesty. Niet pochyb

o tom, že KDŽP je autentickým predstaviteľom kresťanského svetozhľadného a reprezentuje nekompromisné pro-life postoje. Zároveň je však zrejme, že len jeden rozmer – teda kresťanský, na oslovenie dostatočného počtu voličov a na prelomenie parlamentného kvóra nestačí. Aj preto skupina týchto štyroch poslancov chce iniciovať vznik strešného politického projektu, ktorý bude oslovovať voličov na základe troch politických pilierov – národného, kresťanského a sociálneho.

Je nad slnko jasné, že „pozostalí“ po národných stranách priam čakajú na stranu, ktorá dokáže personálne, programovo a komunikačne uchopiť tieto programové piliere. Úspešnosť bude závisieť od toho, či sa podarí osloviť vhodné osobnosti so silným osobným príbehom, neskorumpované, neskompromitované, ktoré budú mať navyše schopnosť dôveryhodne takýto program predstaviť svojim voličom. Ak sa to podarí, je veľká šanca, že približne desať percent bezprizorných voličov bude mať koho voliť a je celkom možné, že súčasťou tohto projektu bude aj dnešný europoslanec Miroslav Radačovský.

Sloboda nie je svojvôľa

Ivan BROŽÍK

To treba, zdá sa, pripomínať u nás na Slovensku denne. A najmä v súvislosti s druhou vlnou pandémie, ktorá tu, podľa odborníkov, zjavne je. Podľa nich je dôležité to pripomenúť. Lebo akoby u nás rozhodovali laické neinformované a nezorientované názory. Akoby štát riadili sociálne siete a hŕstka ľudí neochotných a zároveň aj neschopných akceptovať pokyny a rozhodnutia odborných kapacít a napokon aj štátnych inštitúcií ako takých.

Odbočme preto zo Slovenska napríklad do Nemecka. Iba po jedno školenie o demokracii. Štát si totiž musí dokázať vybrať medzi právom na slobodu prejavu a povinnosťou chrániť životy občanov. A Berlín si vybral. V mene ochrany zdravia a životov zakázal hromadné protesty ľudí popierajúcich pandémiu koronavírusu a odporcov plnenia vládných

nariadení v boji proti nej. Mesto Berlín zakázalo už niekoľko demonštrácií proti vládnym nariadeniam, ktoré boli prijaté v rámci boja proti pandémii v Nemecku. Oficiálnym dôvodom je, že očakávaný počet účastníkov je „taký, že porušuje súčasné nariadenie

POZNÁMKA

o ochrane pred infekciami“, uviedli zodpovedné orgány. Rozhodnutiu sa bližšie venuje taliansky portál lastampa.it. Pripomína, že nedávne demonštrácie ukázali, že ich účastníci úmyselne ignorovali povinné pravidlá, platné hygienické nariadenia a požiadavky na organizáciu verejných zhromaždení. Najnovší protest sa mal uskutočniť v Berlíne nedávno pod názvom Zhromaždenie za slobodu. Organizátori nahlásili polícii sedemnástisíc účastníkov. Početné prominentné osob-

nosti krajne pravicovej scény krajiny vrátane členov alternatívnej strany za Nemecko oznámili, že sa zúčastnia na sobotných demonštráciách. Zákaz síce možno napadnúť na súde, no jeho rozhodnutie musí byť každému súdnu človeku vopred známe.

„Toto nie je rozhodnutie proti slobode zhromažďovania, ale rozhodnutie o ochrane života“, informoval šéf bezpečnosti Berlína Andreas Geisel. „Stále sme uprostred pandémie a počet infekcií rastie. Preto sa musíme rozhodnúť medzi základným právom na slobodu zhromažďovania a právom na integritu života. Vybrali sme si život.“ Politík SPD oznámil rozhodujúci zásah polície v prípade nepokojov. „Nie som ochotný opätovne akceptovať, že Berlín je zneužívaný ako priestor pre popierateľov pandémie koronavírusu, prívržencov nacistickej ríše a pravicových extrém-

mistov,“ povedal. „Štát nemôže byť nerešpektovaný.“ Prvého augusta v nemeckom hlavnom meste demonštrovalo približne dvadsaťtisíc ľudí proti preventívnym opatreniam proti pandémii koronavírusu. Hygienické pravidlá demonštranti zámerne ignorovali. Táto udalosť vyvolala diskusiu o vhodnosti prísnejšieho prístupu k takýmto formám protestov v čase pandémie.

A vráťme sa zas na Slovensko. Máme tu veľmi hlučnú skupinu ignorantov, ktorí tvrdia, že rúška nosiť nebudú a že žiadať to od nich je porušovanie ich ľudských práv. Omyl vážení, porušujete právo na zdravie a život – čo je základné právo človeka dané mu ústavou všetkým, ktorých svojou ignoranciou zdravého rozumu môžete nakaziť. Takisto je na minimálne morálne zamyslenie, že opäť zatvárame starcov do domovov dôchodcov bez možnosti návštev, hoci večerné diskotéky a zábavy idú v plnom prúde. Prečo trestáme tých nevinných starkých? Prečo neobmedzíme práva tých, ktorí sú zjavnými rozsievateľmi nákazy? Niečo je tu u nás akosi naruby. A naruby sú aj pojmy sloboda, právo, anarchia a povinnosť. Lenže sloboda fakt nie je svojvôľa.

AKO BOLO, ČO BOLO

Pred necelými dvoma rokmi nás opustil herec Spišského divadla Štefan Labanc. Začínal v prešovskej operete, zažil režisérov, ako bol Oldřich Nový. Hral, tancoval, spieval. Skrátka, mal komediantstvo doslova v krvi. S ním, režisérom Miroslavom Košickým a vtedajším riaditeľom divadla Štefanom Fejkom, dramaturgom a hercom v jednej osobe, sme sa vybláznili pred dvadsiatimi rokmi pri realizácii mojej frašky Mauzóleum. Bolo mi fajn. Diváci aj herci sa zabávali a po premiére mi Števo povedal: „Peter, ty si mi napísal životnú postavu.“ V súbore vládla radosť z tvorby a nefalšované kamarátstvo.

Števo divákov očaril svojím šarmom, s ktorým stvárnil majora Potkana. S manželkou rád chodil do prírody. Pred smrťou si prijal, aby dcéry jeho popol rozsypali pod jedličku pred chatou na Košiarňom briežku. Chodili tam tridsať rokov. Stretávali sa tam s rodičmi a tu vyrástli ich deti. Splnenie otcovho posledného želania si naplánovali na toto leto, keď bude pokope celá

rodina. Števo vnučky pre koronavírusový blázinec nemohli pricestovať zo zahraničia, tak sa jeho dcéry Katka a Dagmar rozhodli splniť otcovo pranie v užšom kruhu. Najprv ich prekvapilo, že keď začali vysypať

Okná boli pozatvárané. Na dverách visela sieťovina. Katkina sestra vystrela ruky a povedala: „Toto je znamenie, otec sa prišiel s nami rozlúčiť, že je konečne voľný.“

V tej chvíli jej motýľ sadol na ruky a potom preletel na Katkine.

O motýľoch Števa Labanca a Laja Grešša

Peter VALO

popol z urny, jeho prúžok namieril k dverám chaty. Potom vošla Dagmar do chaty, aby tam otcovi zapálila sviečku. Odrazu začala kričať: „Pod sem rýchlo!“ Katka vbehla do chaty a Dagmar prekvapená povedala len: „Motýľ.“ Od jedného okna k druhému poletoval krásny hnedý motýľ.

Bolo to zvláštne. Do chaty za tridsať rokov nalietali muchy, komáre, pripochodovali mravce a všelijaké chrobáky, ale motýľa tu nikdy nevideli. Márne hľadali odpoveď na otázku, ako sa tam dostal.

Keď neskôr otvorili okno, motýľ vyletel von a do večera poletoval okolo chaty. Bolo to neskutočné. Keď odchádzali, Katka len tak mimochodom povedala: „Ahoj, dedko, dávaj nám pozor na chatu.“

Keď mi Katka porozprávala príhodu s motýľom, spomenul som si na staršiu epizódu, ktorú mi v súvislosti s koncom svojho otca porozprával herec nitrianskeho divadla Jano Greššo. Laja Grešša kedysi preslávila postava starého Repu v televíznom

seriáli Miesto v dome. Keď šiel po ulici, nevedel chodec sa za nim otočiť: „Aha, pán Repa.“ Stretnutia s divákmi sa neraz skončili pozvaním a poriadnou opicou. Vtedy so smutnou ironiou povedal: „Mama sa poteší.“

O rok neskôr prišiel Lajov syn Jano lete na chatu a roztrhol si gate o nejaký klinec. Ani nevedel, ako vyletelo z neho otcovské: „Mama sa poteší.“ V tej chvíli sa v chate rozsvietilo svetlo. Opäť všetci prisahali, že sa vypínača ani nedotkli. Keď vošli do izby, uvideli na operadle otcovho kresla veľkého žltého motýľa. Vyzeral presne ako ten pred rokom. Bolo to veľmi zvláštne, lebo nik nevidel motýľa, čo by dokázal prežiť do ďalšieho leta.

Američania vymysleli seriál Verte neverte. Televízni diváci hádajú, či sa príbeh stal alebo nie. Rozprávania o motýľoch dvoch hercov budia dojem, že ide o príbeh podobného rangu. Možno. Ale čo keď sa hnedý motýľ objaví na labancovskej chate aj o rok, tak ako to bolo na chalupe Laja Grešša? Môžete ma upodozrievať, že sa zaobrám parapsychologickými javmi. Nevadí, podstatné je, že rozprávania o dvoch motýľoch budú pripomínať deťom a ich blízkym dvoch otcov a skvelých hercov. To je dobre, lebo existencia človeka sa neskončí, kým sa na neho nezabudne.

Najmä mladá generácia Bielorusov nanovo hľadá svoju identitu a korene

Bielorusko v aktívnom očakávaní zmien

Martin JARINKOVIČ – Foto: archív SNN a agentúrny servis

Na rozdiel od všetkých predchádzajúcich volieb tentoraz vyvolali sfaľované výsledky masovú vlnu odporu. Potlačanie protestov ani po dvoch týždňoch nezaberá. Naopak, badať čoraz evidentnejšiu nervozitu Aleksandra Lukašenka. Ustojí situáciu?

Národné symboly z predsovietskych čias zaplavili ulice bieloruských miest a stali sa poznávacím znamením revoltujúcej časti obyvateľstva, ktoré už odmieta mocensko-centralistický štýl dlhodobého vládnutia Alexandra Lukašenka.

Poznávacím znakom najnovšej protestnej vlny je obroda bieloruských národných symbolov, ktoré dosiaľ na svojich mítingoch užívala len zdemocovaná opozícia. Tentoraz sa však pod zakázané symboly masovo postavila mládež, ale i pracujúci z najväčších bieloruských závodov – tradičná viličská základňa režimu.

■ ROZPOLTENÝ NÁROD

Ikonografia prerožimného i opozičného tábora je odrazom rozpoltenosti bieloruského národa. V súčasnosti v povedomí Bielorusov oveľa

menej rezonuje tradičná trauma z druhej svetovej vojny a s ňou previazaná mocná túžba po stabilite spájaná s niekdajším sovietskym zriadením. Dnes sú tieto pocity najmä mladšej generácii, ktorej sa cez Poľsko otvorili dvere do sveta, vzdialené. Najmä mladí, konfrontovaní so skúsenosťami zo zahraničia, hľadajú nanovo svoju identitu, pričom objavujú, že bieloruský národ okrem spoločných koreňov a blízkych vzťahov s Ruskom má aj svoje vlastné kultúrno-historické dedičstvo stáročnej koexistencie v rámci Litovského veľkokniežatstva,

kde bieloruský živel zohrával dôležitú rolu – veď dorozumievacím jazykom v Litve (v podstate prvej bieloruskej štátnosti) bola starobieloruština. Z tohto obdobia pochádza aj vyššie sedemsto rokov starý národný znak – „pahoňa“ – znázorňujúci rytiera na koni s dvojkrížom v štíte. Z jeho farieb – bielej a červenej, je odvodená aj vlajka prvýkrát použitá v roku 1918. Stále viac Bielorusov začína chápať, že ich národ má hlbšie než sovietske korene. V tomto kontexte bude preto celospoločensky čoraz neprijateľnejšie hanobenie národných symbolov,

Oficiálnych vývesok a plagátovacích plôch v centre Minska takmer niet, a tak na prejavenie vôle ľudí slúži všetko, čo dôverne poznáme z revolučných dní aj v slovenských mestách...

aké prezentujú Lukašenkovi komunistickí aparátčici, ktorí ich označujú za fašistické. Smutné však je, že zdvihnutie národnej vlny môže paradoxne uľahčiť farebnú revolúciu, ktorej sa nadejajú bieloruskí liberáli. Ukrajinský scenár je odstrašujúcim príkladom dosahu takéhoto vývoja.

■ ČAS DOZREL

Treba tiež konštatovať, že s odchodom Lukašenka krajina paradoxne stratí doterajšiu mieru zvrchovanosti. Ani to však nič nemení na skutočnosti, že Lukašenkovo čas odchodu sa naplnil, a to aj v prípade, ak by nateraz ustál situáciu. Jeho osud je od volieb totiž viac v rukách Moskvy než jeho samého. Moskva svojho spojenca – enfant terrible – bude musieť zrejme voľky-nevoľky ratovať. Možno aj cestou donútenia k realizácii zväzového štátu, ktorému sa Lukašenko toľko vzpíeral. Aj v takomto prípade však bude musieť po prechodnom období nastúpiť očakávaná zmena figúr v Minsku, nie krvavo majdanská, ale elegantná „bratská“.

Začína sa nálepkovanie, cenzurovanie, vyhrážanie a umlčovanie nepohodných

Blíži sa nová kultúrna revolúcia

Dušan D. KERNÝ – Kresby: Andrej MIŠANEK

Onedlho, o necelých sto dní, budú v USA prezidentské voľby, a už dnes je jasné, že pôjde o to, či sa terajší prezident udrží. Roky jeho prezidentovania boli plné najrozličnejších konfrontácií. Aj teraz sme ohromení tým, čo sa deje v USA. Nikdy sme to neočakávali. Všetci priaznivci USA v médiách a politike na Slovensku nám to nevedia vysvetliť. Také masové postihnutie pandémie, taký odklon od medzinárodnej spolupráce a napokon taká vlna nepokojov a násilí! Revolta nielen otriasa Spojenými štátmi, ale šíri sa aj do Európy. Čo o tom hovoria u susedov?

Podľa názorov z Inštitútu Václava Klauza to pripomína čínsku kultúrnu revolúciu 1965–1969, tak ako kedysi v Číne aj tu ide o nemilosrdný útok na doterajšiu spoločnosť, na hodnoty, tradície. Je to zúrivá snaha zničiť, zašliapnúť, vykoreniť bezohľadným nátlakom, zastrášaním, šikanovaním tých, ktorí si dovoľia nesúhlasiť, ba dokonca len mlčať.

■ ÚTOKY NA SPOLOČNOSŤ

Podľa výkonného riaditeľa Inštitútu Václava Klauza J. Weigla úplne desivé je to, ako k „novej kultúrnej revolúcii“ pristupuje establišment západných štátov, elity, politický a mediálny mainstream, teda určujúce vrstvy politiky a médií, ako aj značná časť veľkého biznisu. Tento útok na spoločnosť tolerujú, ustupujú mu, dokonca ho pokrytecky obhajujú a nadviehajú mu, podplácajú ho a v nijakom prípade sa mu nebránia. Weigel tvrdí: „Odporné pokrytec-

tvo, absencia akéhokoľvek pevného presvedčenia, manipulácia ľudí bez chrbtovej kosti – to je to, čo dnes charakterizuje tie elity, ktoré stoja na čele západných štátov.“ Dnes už nepotrebuje krvavé revolúcie, moc dosahujú tým, že dostali do rúk výchovu nových generácií na uni-

verzitách, ich výbavou je extrémny environmentalizmus, genderová ideológia a LGBT. Vládnuce elity sú ochotné obetovať radikálom aj základné demokratické princípy, ako je sloboda slova a sloboda svedomia. Zavádza sa cenzúra a dehonestujú sa samotné korene,

na ktorých doteraz západná spoločnosť stojí.

■ NOVÉ NÁBOŽENSTVO

Nadnárodné spoločnosti platia obrovské výpalné a všemožne demonštrujú svoju oddanosť novému náboženstvu. A ani česká spoločnosť nie je podľa názoru J. Weigla výnimka, prelieva sa do nej západné pochabelstvo. Začínajú sa vnucovať politicky korektné nezmysly, nálepkovanie, cenzurovanie, vyhrážanie a umlčovanie nepohodných. Zatiaľ je ešte možné nesúhlasiť a kritizovať, ale nemožno sa spoľahnúť na to, že nepride pohon na rasistov a konzervatívov na katedrách, v redakciách, v politike či v dejinách. A či to neprikáže z politicky korektného Bruselu.

Pretože Západ ako slobodný svet prestáva jestvovať.

Preto by sme sa mali vážne zamyslieť, tvrdí J. Weigel v denníku Právo (9. 7.). S jednoduchými smerovkami smerom na Západ si, bohužiaľ, nevystačíme.

NA MARGO

Stopäťdesiat dní stačilo novému ministrovi práce, sociálnych vecí a rodiny Milanovi Krajniakovi, aby na poli sociálneho zmiernu „dosiahol“ to, čo nestihli jeho predchodcovia vo funkcii za celé svoje funkčné obdobia. Naštrbil tripartitu, prerušil sociálny dialóg, provokuje Konfederáciu odborových zväzov (KOZ) spochybňovaním jej sily a flexibility a ignoruje hrozby protestov zamestnancov. A to nemyslíme len kontroverzne odprezentovanú výslednú podobu minimálnej mzdy na budúci rok, ale aj to, čo odchodu urazených odborárov z tripartity predchádzalo.

Uragán Milan

Oveľa väčšia hrozba ako fakt, že minimálna mzda nebude 656 eur, ako sa opierajúc o platný zákon požadovali odborári, ale „len“ 623 eur, je signál, ktorý dnes štát cez svojho ministra vysiela pracujúcim. Môže sa obísť platný zákon, ak bude treba, rozpustí sa celá tripartita.

KOZ je jediné odborové združenie, ktoré dnes zastupuje pracujúcich napríklad pri rokovaniach o minimálnej mzde, Zákonníku práce či rôznych úpravách, ktoré sa dotýkajú zamestnaných a ich vzťahov so zamestnávateľmi. Minister dal najavo, že táto situácia nemusí platiť navždy a vie si vrah predstaviť, že súčasťou sociálneho dialógu budú napríklad aj iné odborové zoskupenia. Čo by to znamenalo pre Konfederáciu, je jasné. Nestratila by len exkluzivitu zastupovania zamestnancov, ale otriasla by sa filozofia existencie KOZ od samých základov. Nehovoriac, že iné odborové združenia zacitili šancu. KOZ mala ešte v roku 1993 takmer 1,8 milióna člena, o dva roky neskôr to bolo už „len“ jeden a pol milióna. Kdeže však tieto čísla sú... Dnes odborárom Krajniak s plným vedomím a tak trochu so sarkazmom pripomína, že zastupujú už len dvestotisíc odborárov. Prečo to tak je, je téma na dlhú diskusiu. Čo kvalita vzťahu medzi ministrom práce a odborármi priniesie do života, si musíme ešte počkať.

Žijeme zvláštnu dobu so zvláštnymi vzťahmi. Tak nejako sa jej musíme chtiac či nechtiac prispôbiť. Pozorovateľia pochybujú o sile vyhrážok odborárov. V časoch, keď je zamestnanosť kľúčovejšia pre každú jednu rodinu ako kedykoľvek v minulosti, je predstava mohutných štrajkov na úrovni sci-fi. Asi tam, kde sú aj vyhrážky najsilnejšej opozičnej strany, ktorá, držiac ruku v pásť, sľubuje ministromu odvolávaním.

Pavol JAVORSKÝ

GLOSA

Túto jar ornitológovia zaznamenali na Slovensku hniezdenie pestrofarebnej krakle belasej. Stalo sa tak po desiatich rokoch. Urobme všetko pre to, aby sa u nás opäť cítila ako doma. „Krackle belasé hniezdia roztrásene v rovinách a v predhoríach celého južnejšieho Slovenska,“ napísal pred vyše polstoročím ornitológ Oskár Ferienc v treťom diele Stavovcov Slovenska. Časy sa však rýchlo menili. Zlikvidovaním tzv. panónskych hájov s dostatkom búflavín stratil tento exotický pôsobiaci vták podmienky na odchov mláďat. Zmenou poľného hospodárenia ubudlo aj miest, kde si krackle hľadali potravu: hmyz – chrobáky, koníky, cvrčky, ale i myši, hraboše, žabky či jašteričky.

Vtáci drahokam medzi operencami

„Z vysokého miesta svojej postriežky pozerá dookola, míhom príletí k hmyzu, schmatne ho zobákom v povetrí alebo na zemi, prežrie a vráti sa naspäť. Väčšiu korisť, napríklad myš, najšampv zabije udieraním o zem alebo o konár a takto pripravenú potom vcelku prehltnie,“ opísal jej stravovacie zvyky svetoznámy nemecký zoológ Alfred Brehm.

Napriek zvýšenému počtu ľudí, ktorí prichádzajú do prírody najmä ako pozorovatelia vtáčej fauny, pred desiatimi rokmi mohli slovenskí ornitológovia smutne konštatovať, že nespozorovali ani jeden hniezdiaci pár. V júli tohto roka však prebehla tlačou potešujúca správa. Po takmer štvrtstoročí sa krackle vrátili na juhovýchodné Slovensko. Zapáčilo sa im v prostredí, kde sú riedke lesy prerušované pasienkami, bohatými na zdroj potravy.

Kraklu belasú (*Coracias garrulus*) so skvostným zafarbením môžeme považovať za pravý drahokam našej avifauny. Akoby k nám zabúdila odkiaľsi z horúcich rovníkových pralesov. O zvýšení jej stavov v susednom Maďarsku sa postarali obehaví ochrancovia umiestnením búdok vo vhodných lokalitách. Ich príklad nasledovali aj slovenskí ornitológovia. Ukázalo sa, že išlo o dobrý počín. Zo šiestich párov, ktoré v júni a júli pozorovali na vhodnej východoslovenskej lokalite, len jeden zahniezdil v prirodzenej stromovej dutine, ďalším sa zapáčili búdky. Zostáva nám len veriť, že návrat tejto „stratenej dcéry“ bude mať svoje pokračovanie a že unikátny vtáčí druh nebudeme musieť odpísať zo zoznamu operených obyvateľov Slovenska. Ochránari vyjadřili veľkú vďaku farmárovi, ktorý sa usiluje hospodáriť prirodzeným spôsobom, čo v tomto prípade prišlo vzácnemu vtákovi vhod.

Text a foto: Jozef SLIACKY

Všetci sme zodpovední za to, čo nám z našej bohatej minulosti (ešte) ostalo

Minulosť učí múdrych, ako si vážiť súčasnosť

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ – Foto: archív T. M.

Právnik a archeológ so skúsenosťami v centrálnej štátnej správe v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva. Pôsobil v Pamiatkovom úrade SR aj na Ministerstve kultúry SR. Prednáša na Katedre reštaurovania Vysokiej školy výtvarných umení v Bratislave legislatívu o ochrane kultúrneho dedičstva. V rokoch 2009 až 2012 zastupoval Slovenskú republiku v European Heritage Legal Forum. Je posudzovateľ projektov v oblasti kultúrneho dedičstva a výskumu na slovenskej a medzinárodnej európskej úrovni. Od roka 2018 je súdny znalec v odbore kultúra, odvetvi archeológia. O slovenskom kultúrnom dedičstve sme sa pohovárali s JUDr. Mgr. Tomášom MICHALÍKOM, PhD.

• Ako vnímate starostlivosť kompetentných o naše hrady, zámky, múzeá a všetko, čo spadá do kultúrneho dedičstva?

Toto je pomerne komplexná otázka, keďže ochrana kultúrneho dedičstva je vecou nás všetkých; všetci sme – aj keď v rozdielnej miere – zodpovední za stav toho, čo nám z našej bohatej minulosti ostalo. Je známe, že spoločnosť má voči pamiatkam obrovský investičný dlh, ktorý sa podľa posledných údajov ministerstva kultúry vyšplhal až na 5,5 miliardy eura. Je to nepredstaviteľné číslo. Každý rok prichádzame o historické objekty, dôvodom je pritom viac. Tým hlavným je asi nízke povedomie verejnosti, ktoré v príčinách nasleduje absencia systematického prístupu štátu k ochrane pamiatok, čo je pritom verejným záujmom. Pomyselným tretím pilierom sú – ako vždy – chýbajúce verejné zdroje. Časť objektov však chátra aj vinou nedostatočného využívania právnych nástrojov štátnymi úradmi či, naopak, vinou príliš prísnych požiadaviek pamiatkových úradov, ktoré sa navyše nezriedka menia takpovediac za pochodu. Slovenský pamiatkový zákon je pritom z hľadiska kompetencií štátu pomerne inšpiratívny, hoci ako právnikovi mi na ňom prekáža príliš veľký priestor na svojvoľu úradov a ako občanovi absencia jasných pravidiel hry. Myslím, že hovorím v mene veľkého počtu vlastníkov pamiatkovo chránených objektov. V oblasti múzei kriticky vnímam situáciu týkajúcu sa reálneho stavu a počtu zbierkových predmetov. V Trenčianskom múzeu, kde tiež pôsobím, sme rozbehli masívne revízie, ktoré, bohužiaľ, ukazujú, že časť zbierkových predmetov v múzeu dlhodobo chýba. Medializované informácie aj neformálne diskusie s kolegami pritom naznačujú, že naše múzeum nie je výnimka, a osobne považujem za smutné, že tejto situácii musí nastaviť neúprosne zrkadlo naša generácia tridsiatnikov, ktorá tento stav nespôsobil. Aby som však nebol iba negatívny, musím konštatovať, že v oblasti kultúrneho dedičstva – nielen pamiatok či múzei, ale i jeho nehmotných zložiek – oddane pracuje veľké množstvo mimoriadne kvalifikovaných ľudí, ktorí svoju prácu vnímajú viac ako povolanie a iba ako zdroj príjmu.

• Prednášate právo kultúrneho dedičstva na vysokej škole. Čo pokladáte za naše priority? Aké sú v tejto oblasti plusy a mínusy?

Postupne sa usilujem etablovať právo ochrany kultúrneho dedičstva ako relevantné odvetvie práva a ako osobitný predmet, ktorý by sa mal prednášať na vysokých školách, pretože podľa môjho názoru pripraví študentov na prax oveľa lepšie než niektoré teoreticky orientované predmety. Prirodzene, inak by bolo potrebné pristupovať k študentom právnických fakúlt a inak k študentom reštaurovania či archeológie. Kultúrne dedičstvo vnímame dosť torzovite, každý odborník je špecialista na svoju konkrétnu oblasť – reštaurovanie, múzejníctvo, pamiatky, archeológia a pod., a v praxi mi niekedy trochu chýba nadhľad, skratka, záujem vidieť za horizont. Snívam o akomsi komplexnom právnom predpise, ktorý by

Odborník na problematiku ochrany kultúrneho dedičstva Tomáš MICHALÍK

Pritomnosť by mala byť kľúčom k minulosti, k jej poznaniu a pochopeniu...

upravoval všetky časti kultúrneho dedičstva a nahradil by tak dnešnú roztrieštenú právnu úpravu. Moju prácu by však mali zhodnotiť skôr moji študenti, z ktorých viacerí sú už absolventi a stali sa mojimi kolegami.

• Ste aj súdny znalec v odbore kultúra, odvetvi archeológia. S akými zaujímavými prípadmi ste sa stretli?

Znalecké posudky spracúvam v princípe pre dve skupiny adresátov. Prvou sú pamiatkové úrady, najmä Pamiatkový úrad SR, ktorý je v zmysle pamiatkového zákona orgánom príslušným na vyplácanie nálezného (odmeny za odovzdanie archeologického nálezu, ktorý je zo zákona vlastníctvom štátu). Hodnota náhodného archeologického nálezu sa určuje práve znaleckým posudkom. Druhou skupinou sú orgány činné v trestnom konaní, najmä policajní vyšetrovatelia. Pre potreby polície určujem hodnotu archeologických nálezov, ktoré boli získané nezákonne, najmä pri vykrádaní lokalít, spravidla s použitím detektora kovov. Ak teda náhodou nájdete nejaký zaujímavý archeologický nález, je šanca, že sa časom dostane ku mne na určenie jeho hodnoty. A ak ste, nebudaj, vykrádačom archeologických lokalít, tak je tiež pravdepodobné, že budem určovať výšku spôsobenej škody, a teda závery môjho posudku budú mať vplyv na výšku uloženej sankcie. V poslednom čase som určoval hodnotu bronzových sekeriek či dýky z bronzovej doby, k neukončeným veciam sa zatiaľ nemôžem vyjadrovať...

• Špecifickou zložkou kultúrneho dedičstva je archeologické dedičstvo, najmä archeologické náleziská a archeologické nálezy. Ktoré vás osobne najviac zaujali a interesuje ako odborníka?

V rámci archeológie sa špecializujem na staršiu kamennú dobu a na

regionálnu archeológiu Trenčianska, ako aj na právne aspekty archeológie. V rámci dizertačnej práce som spracoval paleolit Trenčianskej kotliny. Venujem sa však aj popularizácii archeológie, koncom júna som mal na Trenčianskom hrade neformálnu prehliadku, kde sme napríklad štiepali repliky pazúrikových nástrojov metódami lovcov mamutov a sobov pred tridsaťtisíc rokov. Neskomne si myslím, že táto aktivita mala veľký úspech – do kamennej doby sa predsa nepresuniete každý deň.

tre mesta v roku 1712 mor a iné epidémie sa Trenčínu nevyhli ani neskôr. Zaujímavé, že aj teraz je v tomto meste a jeho okolí epidemiologické situácia pomerne zlá...

• Na jednej strane počujeme úsmevné príhody, ako sa vyhnúť pandémiej tej našej, a na strane druhej nás prekvapuje dobrá organizácia štátneho aparátu v prvej polovici 19. storočia. Dnes by sme to nazývali krízový štáb. Povedzte niečo o samotnej organizácii, o tom, ako fungovali župní lekári?

Už v prvej polovici 19. storočia mali lekári veľké slovo v rozhodovacích procesoch, konkrétne v súvislosti s pandemiou cholery. Župní lekári boli prostredníctvom žúp inštruovaní o centrálnych nariadeniach, vznikali proticholerové komisie, župy mali povinnosť informovať sa navzájom o prijatých opatreniach a výsledkoch. Dokonca bol obmedzovaný pohyb nielen chorých, ale aj zdravých, v prípade potreby aj násilím. Skratka, nedávne akože „drakonické“ opatrenia nie sú nič nové pod slnkom.

• Ako ste vy prežívali ľudsky i pracovne toto pandemické obdobie?

Tesne pred vypuknutím pandémie sa nám narodilo tretie dieťa – dcérka Zuzka, takže „o zábavu“ sme mali s manželkou postarané. Ako sa vraví, každá kríza je zároveň príležitosťou na niečo nové. Rozpísal som knižku o Trenčianskom hrade v období medzi rokmi 1918 a 1945, dokončil som niektoré znalecké posudky a odborné príspevky, no najviac som sa venoval rodine a aspoň sčasti sa mi podarilo dohnať spánkový deficit. Pre staršie dve deti Danka aj Hanku som miestami bol pánom učiteľom, najväčší úspech mali naše poldňové návštevy lesa s malými potôčikmi či hradov a hradísk, kde som im rozprával o tom, ako to tam vyzeralo pred stovkami alebo tisícami rokmi.

• Pandémia obmedzujúco zasiahla aj vás. Čo ste v čase prísnych karanténnych podmienok práve robili, prípadne, na čom ste pracovali? Ako si predstavujete čas po pandémii? Akú perspektívu si plánujete? A dá sa to teraz vôbec?

V Trenčianskom múzeu by sme chceli vydať menšiu knižku o Trenčianskom hrade v období medzi rokmi 1918 a 1945, teda o čase, o ktorom sa vie prekvapujúco málo. Napriek tomu, že som venoval veľa času svojej manželke a našim trom deťom (najmladšie malo v čase vrcholu prvej vlny pandémie iba pár týždňov), počas pandémie sa mi podarilo pripraviť základ tejto publikácie. Po pandémii musíme dobiehať zameškané, takže sa nenuším. Pripravujeme tiež ďalší ročník obnoveného zborníka múzea, kde ponúkame priestor našim zamestnancom aj externým odborníkom. V rámci súkromných pracovných aktivít okrem iného čakám na finálne výsledky výzvy Úradu vlády SR na obnovu kultúrneho dedičstva (tzv. „nórské fondy“ z roku 2019), kde som so svojim tímom spracoval našim klientom niekoľko projektových žiadostí.

Slovenskú národnú stranu čaká v septembri kľúčový snem a voľba nového predsedu

Národnári opäť rozhodnú o svojej budúcnosti

Pavol JAVORSKÝ – Foto: archív SNN, NRSR, TASR

Slovenskú národnú stranu čaká 12. septembra kľúčový snem v Liptovskom Mikuláši. Po volebnom neúspechu a pandémie akoby táto strana prestala fungovať. Dlhé mesiace o jej predstaviteľoch nebolo počuť. V júni sa však predseda A. Danko aktivizoval a začal v rámci dovolenky prechádzať celé Slovensko a navštevovať predsedov krajských a okresných rád SNS i radových členov. Na sociálnej sieti o tom zverejňoval statusy. Bolo logické, že týmto akoby začal svoju kampaň v súboji o predsednícke miesto. Na to zareagoval v priebehu júla podpredseda SNS Anton Hrnko, ktorý ho na sociálnej sieti podrobil kritike. Podporoval protikandidáta Radovana Baláza (exposlanec SNS) z Banskej Bystrice. Po tom, čo sa kandidátúry vzdal – Banská Bystrica podporila Antona Hrnka. O post predsedu najstaršej slovenskej politickej strany sa teda budú uchádzať súčasný predseda Andrej Danko a podpredseda Anton Hrnko. A je zrejme, že budú počas voľby lietajúť aj triesky. Obidvaja sú vrcholoví funkcionári SNS a každý svojou mierou zodpovedá za nelichotivý stav strany v súčasnosti. V rámci tohto boja Slovenské národné noviny oslovili oboch lídrov, aby predstavili svoju víziu strany v najbližších rokoch. SNS totiž stojí nad priepasťou a treba ju vzkriesiť. Podarí sa im to?

Andrej DANKO: Slovenská národná strana je nenahraditeľná svojím programom

Názor ľudom dnes servírujú médiá

Andrej DANKO pôsobil v Slovenskej národnej strane ešte za čias Jána Slotu. Stal sa jeho podpredsedom. Po tom, ako J. Slota dobrovoľne odišiel z funkcie predsedu, odporúčal snemu SNS, aby za predsedu zvolili A. Danko. Stalo sa tak v roku 2014. Následne A. Danko začal stranu čistiť od nánosov politika J. Slotu. Bývalého predsedu dokonca vylúčili zo strany. Týmto svojim postojom začal priťahovať národné cítiacich voličov. V parlamentných voľbách 2016 uspel a jeho strana získala vyše osem percent hlasov voličov a stala sa súčasťou vládnej koalície na čele s R. Ficom (Smer-SD). Štyri roky v koalícii boli pre SNS zlým rozhodnutím. Namiesto posilnenia vplyvu či pozícií strana vo voľbách 2020 prepadla na úroveň troch percent. Kritici tvrdia, že to bola pre-

dovšetkým chyba Andreja DANKA, súčasného predsedu SNS, ktorý sa rozhodol na blízkom sneme obhájiť svoju funkciu. Požiadali sme ho o rozhovor.

• Štyri roky ste boli predsedom NR SR, teda v jednej z najvyšších ústavných funkcií štátu. Ako by ste zhodnotili túto svoju životnú skúsenosť v najvyššej slovenskej politike?

Bola to náročná a mimoriadne drahá skúsenosť. Zaplatil som za ňu stratou súkromia, obrovským pracovným vypätím, a možno aj zdravím. Vysoká ústavná pozícia vždy vyžaduje predchádzajúcu politickú skúsenosť. Bez nej sa môže stať návnadou zo strany koalíčných partnerov. Ak chcete takúto prácu vykonávať na sto percent, musíte obetovať všetko ostatné. Nemáte čas na rodinu, priateľov, spánok, a ani na seba samého. Dnes už viem, že do tejto pozície ma katapultovala Slovenská národná strana a zaslúžila si, aby som sa jej ovela viac venoval. Nesprávne som sa domnieval, že slová vyrieknuté na pôde parlamentu sú posvätné a navždy platné. Mnoho času sme stratili vajčatám, pretože nie všetci zdieľali rovnaké hodnoty. Koľkokrát som nemohol ísť do krajov a okresov medzi členov SNS, pretože som musel byť inde. Veľa som sa naučil a školáckym chybám odzvonilo.

• SNS vo vládnej koalícii so Smerom-SD i s Mostom-HÍD pre-

sadila mnoho pozitívnych zákonov, ako napríklad rekreačné a športové preukazy, ústavnú ochranu pôdy i vody, vyššie sociálne pomoci matkám i seniorom. Prečo však o nich médiá neinformovali?

Čas ukázal, že všetky riešenia, ktoré sme presadzovali a ktoré boli také kritizované, nakoniec budú platiť ako jediné možné. Cestovanie v budúcnosti bude obmedzené a uvedomíme si hodnotu domova. Bez športu nie je možné vychovať mladú generáciu k odolnosti, k zodpovednosti a ku kolektívnemu duchu. Ochrana pôdy a vôd súvisí s možnosťou zabezpečiť sebestačnosť vo výrobe potravín. Ak sa budú predávať v supermarketoch slovenské potraviny, budú domáce firmy žiť bez ohľadu na nebezpečnú otvorenosť našej ekonomiky. Bol som naučený, že matka je daryňou života, a preto znamená pre správneho muža najviac. Nastavuje zvyky a názory. Učí nás materskej reči. Podľa toho sa k nej treba správať. O senioroch dnes ani netreba hovoriť. Pozrime sa na trinásť dôchodok.

Boli sme v závese silnej strany SMERU-SD. Všetko, čo sme navrhli a spravili, sa pripisovalo ako úspech tejto strany. Používali nás ako terč na hádzanie blata. Osobne som ho dostal do tváre nesmierne veľa. Vydral som a dnes sa ukazuje, kto sú tí, ktorí po mne tým blatom na objednávku hádzali.

• V SNS sa vyprofiloval kandidát na predsedu, súčasný podpredseda Anton Hrnko. Vy ste získali viac nominácií z krajských rád po

Slovensku ako váš súper. S akým programom pôjdete kandidovať na funkciu predsedu a čo ponúknete delegátom?

Slovenská národná strana je nenahraditeľná svojím programom, sme národní a slovenskí a budeme na politickej scéne našej vlasti vždy. Všetky konzervatívne subjekty zastávajúce tradičné hodnoty, kresťanstvo, vlasťenectvo a pocit domova v ostatných februárových voľbách vypadli z hry. Rovnaký tlak sa odohráva aj v zahraničí. Je to súčasť globalizácie, koncentrácie ekonomickej moci a mediokracie. Dnes už ľudia nezískavajú názor v rodine a neupevňujú si ho v osobnom kontakte medzi priateľmi. Dostanú ho hotový a naservírovaný z médií. SNS tento tlak vnútorne rozhádzal. Ale o tom je demokracia. V každých voľbách má byť viac kandidátov a má sa ukázať, kto je silnejší, odolnejší, má väčšie predpoklady, je skúsenejší a disponuje lepším programom. Programom nemôže byť len samotné víťazstvo a ohováranie na sociálnych sieťach. Program je práca pre ľudí. Som človekom spolupráce, a ak to niekedy nebolo cítiť, tak len preto, že som bol v neuveriteľnom tlaku. Som presvedčený, že SNS by mala mať ako členov všetkých ľudí dobrej vôle, ktorí sa na Slovensku cítia doma. Oni sú mojim programom. Ich každodenné potreby a život.

• O najvyšší post v strane sa uchádzali viacerí nominanti: Radovan Baláz (exposlanec SNS), Pavol Slota (syn bývalého predsedu SNS Jána Slotu), Peter Švec z Nitry a Lukáš Machala, ktorý bol vaším

poradcom v NR SR. Okrem R. Baláza však nezískali potrebnú nomináciu. Okrem P. Šveca ostatní uchádzači sa postavili za A. Hrnka. Neobávate sa tohto ich spojenia?

Skutočnú nomináciu kandidátovi dáva celá členská základňa. Za ostatné dva mesiace som prešiel celé Slovensko – osem krajov a takmer všetky okresy. Bolo to na hranici mojich síl. Považoval som za potrebné postaviť sa zoči-voči ľuďom, ktorých si vážim. Niekde som si vypočul kritiku a inde dobré rady. Ale stál som, počúval a učil sa. Nevieť, ako sa cítia ostatní kandidáti, ale túto odvahu, tento boj a tento mandát za sebou nemajú. Skutočný muž musí stáť za svojím názorom. Nie je predsa možné, aby jeden kandidát podporoval druhého a po kalkuláciách zistili, že bude výhodnejšie, keď ten druhý podporí prvého. V tom prípade nejde o mňa, ale cieľom je rozbiť stranu. Zobrať jej vnútornú jednotu. To nikdy nedopustím a zavazuje ma to vo voľbách zvíťaziť. Na budúci rok budeme mať sto päťdesiate výročie vzniku pôvodnej SNS. Verím, že v nasledujúcich parlamentných voľbách sa vrátíme do NR SR. Možno budú voľby skôr. Preto organizujeme referendum za predčasné voľby.

• Ako by podľa vás mala vyzeráť SNS v 21. storočí?

Jeden môj priateľ vždy hovoril, že úcta k tradíciám znamená zodpovednosť za budúcnosť. V tých slovách je skrytá celá pravda o našej minulosti i budúcnosti. O zemi, ktorú sme zdedili po predkoch, a o materskej reči, ktorá nepodľahne celosvetovej unifikácii. Je to naša kultúra, naše tradície, a predovšetkým potenciál v ľuďoch, ktorí predstavujú byť robotníkmi v montážnych dielňach, ale vyrastajú z nich inžinieri, lekári, architekti, vedci a objavitelia. Sme národ ako každý iný a tým, že sme trochu menší, potrebujeme byť jednotnejší, kompaktnější a vážiť si samých seba. V tom tkvie hlavný prínos SNS do budúcnosti. Viera v silné Slovensko, dôvera k Bohu, efektívne hospodárenie a narábanie so zdedenými zdrojmi, úcta k susedom a schopnosť postarať sa o všetkých ľuďoch bez rozdielu veku, starostlivosť o krajinu a vyššia kultúra vzťahov ako dnes, to budú pilieri nášho programu pre 21. storočie.

Anton HRNKO: Slovenskú národnú stranu treba vrátiť jej členom

Musíme sa zbaviť Slovákov z profesie

Anton HRNKO je zakladateľ SNS z deväťdesiatych rokov. V tom čase zo SNS pre nezhody odišiel aj s L. Černákom a P. Miškovičom. Následne sa z politiky stiahol na dvadsať rokov. Do SNS opäť vstúpil po odchode Jána Slotu z funkcie predsedu v roku 2014. Stal sa podpredsedom a následne poslancom NR SR na štyri roky. Anton HRNKO tvrdí, že SNS potrebuje nových, mladých ľudí vo vedení.

• Získali ste nomináciu uchádzať sa o post predsedu SNS. Dlho po voľbách ste síce kritizovali vedenie strany, ale tvrdili ste, že kandidovať nepôjdete. Prečo ste sa rozhodli na poslednú chvíľu zabojsť o túto funkciu?

Základom môjho rozhodnutia boli výzvy zdola, výzvy od radových stránikov i od významných osobností Slovenska, ktoré si uvedomujú, že Slovenská národná strana patrí na politickú scénu Slovenska, aby obhajovala elementárne slovenské národné záujmy, tradičné slovenské hodnoty založené na cyrilo-metodskej a svätoplukovskej tradícii, teda tradícii kresťanskej a tradícii národnostátnej. Druhým významným podnetom bolo to, že po ohlásení kandidátúry mladého a nádejného člena SNS R. Baláza na post predsedu SNS sa na jeho adresu znieslo množstvo nepredvídaných, podpásových útokov. Podporoval som ho v zápase o vedúcu pozíciu v SNS a stále si myslím, že vedenie v SNS by mali prevziať mladí a nezaťažení ľudia. No dnes ide o to, či sa SNS dožije svojho sto päťdesiateho jubilea. Preto som prijal výzvu, aby som zabojoval o česť a budúcnosť strany. Delegáti snemu si musia uvedomiť, že ich rozhodnutie pri voľbe predsedu SNS bude rozhodnutím o tom, či strana bude mať nejakú budúcnosť, alebo skončí. Prihlásením sa k nie príliš lákavej zodpovednosti za nominácie za SNS, na ktoré nemali členovia a orgány SNS nijaký vplyv, bude mať priamy dosah na to, že strana sa už nebude schopná obnoviť. Svojou kandidátúrou sa snažím vziať zo strany ódium

korupčného zoskupenia, ktoré či chceme, či nechceme sa viaže k celkom určitej osobe.

• Spolu s Andrejom Dankom, súčasným predsedom SNS, ste boli štyri roky poslancami NR SR a blízky spolupracovníkmi. Vaše ostatné verejné vyhlásenia o ňom osobne a o jeho riadení strany boli tvrdé a kritické. Kritizovali ste predsedu Danko aj počas vášho pôsobenia v poslaneckom klube SNS?

Neviem, či sa to dá nazvať kritikou, ale v každom prípade od obnovenia svojho členstva v SNS v roku 2014 som sa u predsedu domáhal toho, aby strana o dôležitých rozhodnutiach rozhodovala kolektívne. Sústavne som ho žiadal o to, aby počúval rady odborníkov, aby naše rozhodnutia boli formované na základe skutočných analýz, nie na základe rozhodnutí ex a bruto, kde sme sa nikdy nevedeli dopátrať, kto za tým rozhodnutím stojí. Musím povedať, že nikto z predsedníctva nevedel, kde sa rodia rozhodnutia predsedu, ktorými nás pravidelne prekvapoval. Nám potom už prischla iba úloha jeho rozhodnutia zdôvodniť. Samozrejme, že sme s tým neboli spokojní. Všetci v kuloároch kritizovali, ale v priamom stretnutí sa ozýval iba Š. Zelník a ja. Nedalo sa vystúpiť s kritikou pred voľbami, lebo potom by sme boli my, nie predseda zodpovední za debakel, doslova világoš SNS v posledných parlamentných voľbách. Boli sme si však istí, že po voľbách sa musí

všetko zmeniť! Ani v najčernejších snoch nám nenapadlo, že po voľbách bude všetko ináč, že tak biedne prepadneme.

• SNS sa nachádza na krížiavke svojej budúcnosti, možno nad priepasťou zániku. Stratila vplyv a možno stratí až štyridsať percent členskej základne (členovia, ktorí zatiaľ nezaplatili členské za rok 2020). Aký máte scenár na jej reinkarnáciu?

To, akým spôsobom sme prišli takmer o polovicu členstva, je skutočne alarmujúce. Pritom nás opustili ľudia mienkotvorní, vzdelaní, s rozhladom. Pravdepodobne však A. Dankovi nechýbajú, lebo vraj nás opustili kariéristi! Skutočnosť je však iná. Je prirodzenou vlastnosťou združovania sa do strán, že straníci od svojej strany niečo očakávajú. Niektorú funkciu, niektorú postavenie, niektorú len pocit byť účastný na dechov v spoločnosti. Ani jedna skupina stránikov nebola pod Dankovým vedením uspokojená. Funkcie dostávali ľudia, ktorí so SNS nemali nič spoločné, o členov, ktorým išlo o čistý honor, predseda počas štyroch rokoch ani nezavádil. Ale teraz sa chce od členskej základne, aby vzala zodpovednosť za jeho nominácie, prešľapy jeho nominantov... Je prirodzené, že sa od toho ľudia s politickou ambíciou odťahujú.

Moju ambíciou je vrátiť SNS jej členom. Od nich musí závisieť to, kto sa dostane do funkcie v prípade úspechu strany. Chcem stranu zbaviť kšeftárov a tzv. Slovákov zo

zamestnania, ktorí sú národnári len dovtedy, kým im to vynáša. Zároveň sa musí SNS vrátiť k svojim osvedčeným hodnotám v národnej, kultúrnej i sociálnej oblasti. Bez obhajovania týchto hodnôt nemá na slovenskej politickej mape miesto. Rád by som urobil to, čo sme očakávali od A. Danko: Vychovať novú mladú generáciu národnárov, ktorí by dokázali plnohodnotne prevziať naše pozície. A. Danko tým, že programovo zrušil odborné kabinety, že umŕtvil činnosť Mládeže SNS a vytlačil zo svojho okolia všetkých potenciálnych lídrov strany, vlastne túto výmenu generácií zablokoval. Toto sa musí zmeniť. Členovia strany musia byť tí rozhodujúci pri formovaní politiky strany a strana musí mať svoju vlastnú liaheň potenciálnych funkcionárov. To pokladám za svoju najvýznamnejšiu úlohu, ak by som uspel.

• Snem bude už v polovici septembra. A. Danko pochtivo navštevuje okresných predsedov SNS a delegátov strany. Presvedča ich o svojom politickom programe do budúcnosti. Stihneme takúto kampaň aj vy? Do snemu ostáva týždeň...

Neviem, či je pravdou, čo tvrdíte, okrem toho, že navštevuje nie regióny, ale cielene delegátov snemu. Ja neviem, čo sľubuje týmto delegátom, keď sú ochotní po jednom stretnutí otočiť sa o stoosemdesiat stupňov. V prípade, že v SNS sa opäť stane A. Danko predsedom, je to koniec SNS aj ich ilúzie o osobnom profite.

BESEDNICA

Hérostratos podpálil Artemidin chrám v Efeze. Správa nie najčerstvejšia, bolo to v 4. storočí pred Kristom. Dôvod – stať sa slávnym. Zhodou okolností mu to vyšlo. Dokonca je po ňom pomenovaný komplex. Komplex bláznov, ktorí chcú byť slávni za každú cenu. Aj za cenu ničenia.

So životom Matice slovenskej je spätých veľa slávnych mien. Ján Francisci-Rimavský, literát a politik, predseda dočasného výboru jej vytvorenia a doživotný čestný podpredseda. Prvý predseda – katolícky biskup Štefan Moyses. Podpredseda – evanjelický superintendent Karol Kuzmány. Medzi ďalšími predstaviteľmi boli Pavol Országh Hviezdoslav, Vavro Šrobár, Laco Novomeský. Zahraničnej Matice Jozef Ciger-Hronský.

Hérostratovi nasledovníci...

Tak by sa dalo vymenovať mnoho stotočných Slovákov, ktorí sa zaslúžili o udržanie a zveladenie ducha slovenského národa, ktorého predstaviteľka je práve Matica. Medzi tými, ktorí sa, naopak, usilovali o jej zničenie, rezonuje plejáda uhorských – maďarských a neskôr českých politikov. Koloman Tisza, uhorský minister vnútra. Zakázal jej činnosť. Béla Grünwald, zvolenský podžupan, zakladateľ spolku FEMKE, ktorý ukoristil majetok Matice. Predstavitelia komunistického režimu, ktorý likvidoval Maticu ako ustanovizeň, perzekvovali jej predstaviteľov. Prezident Novotný, ktorý obvinil pracovníkov Matice z buržoázneho nacionalizmu. Prevrat v roku 1989 spočiatku priniesol nádej na zvýšenie úcty štátu k Matici. Netrvalo dlho a z dielne ministra kultúry M. Kňažka vyšiel tzv. knižničný zákon, ktorý bol zameraný proti Matici. Nasledovali nesporné vnútorné problémy Matice, ktoré znamenali značné finančné straty pre spolok i jednotlivcov. Ani policii sa doteraz nepodarilo objasniť straty vecných darov a finančných prostriedkov. Určite by si mnohí zainteresovaní oddýchli, keby sa navyše stratila celá Matica. Kde nie je žalobca, nie je ani obvinený. Rok 2020 priniesol ďalšie mená, ktoré sa usilujú možno hérostratovsky zapísať do zoznamu neprávníkov Matice slovenskej. Možno z neznalosti jej funkcií a významu pre Slovákov. Nazrieme do knižky pre deti Natálie Gálsiovej *Dejiny stotočného národa slovenského*. Nie, nehľadajte tam pre detičky cennú informáciu, ako si naši predkovia utierali pozadie pieskom, hoci by sme ju tam našli. Opis dejín Veľkej Moravy bez toho, aby sa spomenula Nitra, meruösme roky bez hrdinského boja slovenských dobrovoľníkov, bez spomenutia významu A. Hlinku pre samostatnosť Slovenska, záhadné podanie priebehu SNP a celkovo novodobých dejín, bohémizmy typu skulinka. Prečítajte si radšej charakteristiku Matice z uvedenej knižky. Nadpis: Je to Matica, nie skrútko. Text: „Matica slovenská je veľká starostlivá mamina všetkého slovenského. Ľudia si ju vytvorili preto, aby dávala pozor na slovenské knižky, kultúru, rozprávala sa so Slovákami, ktorí boli rozlietani vo svete, a všetkým pripomínala, že byť Slovákom sa opláti.“ Vďaka aj za málo, aj keď je to málo. Možno by si mala autorka prečítať knihu *Fraňa Kráľa Čenkovej deti*. Chudobná mamina, chudobné detičky. To chceme?

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Spišská obec Markušovce má azda najviac kultúrnych pamiatok na Slovensku

Na začiatku bol hrad na návrší...

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Spišská obec Markušovce má vo svojom katastri možno najviac pamiatok na Slovensku. Okrem hradu (reštauruje ho potomok pôvodného šľachtického rodu Peter Máriašy) a kostola sa v obci nachádza desať kaštieľov a kúrií, pravda, niektoré už nahlodal zub času. V jednej z kúrií je obecný úrad, ďalšie štyri sú v osobnom vlastníctve, kaštieľ Bocian i ďalšia, dokonca obývaná kúria sú v nevyhovujúcom stave. V inom kaštieli sídli firma, kúria pri obecnom úrade je bez krovu. Dolný kaštieľ slúži ako múzeum, podobne ako letohrádok. Aby táto štatistika bola úplná, v obci so štyritisícdesaťdesiatimi obyvateľmi (väčšinu tvoria Rómovia) je presne dvadsaťdva kultúrnych pamiatok...

Ako prvý zemeplán obce sa spomína Gala, ktorého považujú nielen za zakladateľa osady, ale aj vtedy ešte zemianskeho rodu Máriašiovcov. Tatári v roku 1241 osadu vyplenili a až po ich odchode Markus, syn Gala, ju obnovil a nazval ju Terra Marci – Zem Markova. Prvé správy o Markušovciach sa viažu k Batizovi, jednému zo šiestich synov Markusa, ktorý v roku 1264 dostal od Bela IV. časť zeme pod Tatrami zvanú Chetenye. Prvým sídlom rodiny bol pôvodne neskororománsky hrad z poslednej tretiny 13. storočia.

■ HRAD, KAŠTIEĽ A KÚRIE

Okrem hradu, ktorý kráľ Ladislav IV. povolil postaviť v roku 1284 Mikulášovi Máriašimu na obranu krajiny, postupne vybudovali kostol a celý rad kaštieľov a kúrií. Obec Markušovce sa v priebehu stredoveku vyvinula na významné sídlo dolného Spiša. Pod hradom viedla obchodná cesta smerujúca zo Spiša na Dolnú zem. Osoh z toho mali aj v Markušovciach, o čom svedčí trhový dom, kde sa skladali cudzí trhovníci aj s tovarom. Zmienku o týždennom trhu a výbere trhového mýta v obci nachádzame už v listine z roka 1352, keď bol v obci aj mlyn a jatky. Hlavným zdrojom príjmov Máriašiovcov bolo však banské podnikanie. Právo otvoriť baňu na zlato a striebro na svojich majetkoch získal rod v roku 1344. Podobne ako mnohí ďalší šľachtici Máriašiovci v boji o uhorský trón podporili Jána Zápoľského. Keďže napokon zvíťazil Ferdinand, zhabal im majetky a navyše Levočania, podporujúci habsburského kráľa, hrad v roku 1527 podpálili. Až neskôr, keď znovu získali majetky, Pavol Máriaši dal hrad obnoviť a prebudovať v renesančnom slohu. Použil na to aj prostriedky, ktoré Levočania zaplatili ako odškodné. V hrade v roku 1567 založil zemiansku školu, na ktorej sa do roka 1663 vyučovalo po slovensky. Zakladateľ školy pritom pozval vyučovať najlepších učiteľov, medzi inými aj Jana Aмоса Komenského.

■ POHODLNÉ SÍDLO

V 17. storočí už hrad nestačil potrebám rozvetvenej rodiny Máriašiovcov. Namiesto hradu na návrší, v bezprostrednej blízkosti kostola, hľadali pohodlnejšie sídlo. Napokon, neboli sami, šľachta sa v tomto období sťahovala do kaštieľov a kúrií. František Máriaši (1597 – 1649) sa pustil do stavby nového renesančného kaštieľa. Za miesto zvolil zvažujúcu sa rovinnu neďaleko vrška s hradom, v bezprostrednej blízkosti kryta rieky Hornád. Hrozilo pritom nebezpečenstvo záplav, ale to muselo ustúpiť bezpečnostným požiadavkám. Ešte stále prebiehala tridsaťročná vojna, stavovské boje, turecké vojny, územné spory so susedmi, to všetko sa podpísalo pod rozhodnutie vybudovať kaštieľ, ktorý by spĺňal aj obranné požiadavky. A tak vznikla jednoposchodová obdĺžniková budova so štyrmi nárožnými baštami a jediný vchod do kaštieľa bol prístupný cez padací most. Bašty boli vybavené strieľňami a chránili fasádu i vstupnú bránu.

Stavbu, ako svedčí aj nápis nad vstupným portálom, dokončili v roku 1643. Renesančný ráz kaštieľa si doteraz zachovalo prizemie s bránou, kamenné obruby okien a niektorých dverí na prizemí a v pivnici. Ako uvádza Martin Ráčay v publikácii *Kaštieľ v Markušovciach*, ktorú vydalo Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi v roku 2015 (za podpory obce Markušovce): „Nad vstupnou bránou je v stene mramorová doska s rodovým erbom a nápisom, dokumentujúcim výstavbu kaštieľa Františkom Máriašym (1699 – 1756). Súpis z roku 1734 opisuje kaštieľ nasledovne: „... veľká šľachtická

Letohrádok Dardanely v Markušovciach

Kaštieľ v Markušovciach

Expozícia nábytku v kaštieli

Antické motívy fresiek v koncertnej sieni letohrádka

kúria s dvoma podlažiami, so štyrmi izbami, s tromi vyhrievacími pecami, s jednou jednoduchou, viditeľnou pecou a dvoma pevne stojácimi, zamurovanými a oknami s presvetľujúcou funkciou. Kaštieľ je čiastočne v ruinách. Pri kaštieli je drevený dom s izbami so šindľovou strechou, hospodárska budova, stodola so slamenou strechou, a menší drevený dom, v ktorom bývali pravdepodobne slúžky.“

V priebehu 18. storočia kaštieľ stratil obranný charakter, zanikla vodná priekopa a František Máriaši dal namiesto drevených domov pre služobníctvo prístupnú západnú hospodársku budovu. Úsilie otca pri prestavbe kaštieľa prekonal jeho syn.

■ ROKOKOVÁ PRESTAVBA

Wolfgang Farkaš Máriaši (1736 – 1795) navštívil najkrajšie šľachtické sídla v Uhorsku, v Rakúsku a vo Francúzsku. Dojmy z ciest ho priviedli k zámeru prestavať kaštieľ v rokokovom štýle. Povolal na to staviteľov, sochárov, maliarov i záhradníkov. Na fasáde kaštieľa sa najväčšie zmeny týkali hornej polovice. Zväčšenie okien prvého poschodia znamenalo lepšie osvetlenie interiéru. Strieľne a pôvodnú renesančnú atiku nahradila stena na pilieroch s fiktívnymi oknami, čo vytvorilo dojem druhého poschodia. Nad stenou bola dobudovaná nová atika. Stavba s baštami pôsobila dojmom mohutného kaštieľa, podstatne väčšieho ako boli obytné priestory. Aj veža prešla prestavbou a pripomínala zvoncu. Ako ďalej uviedol v už spomínanej publikácii Martin Ráčay: „Stavebná iniciatíva Wolfganga Máriašyho našla odzvu v areáli kaštieľa. Pokračovaním hospodárskych budov bol 3 – 5 metrov vysoký kamenný múr parku. Až v tomto období sa predpokladal vznik parku s troma terasami. Okrem stromovej výsadby ho mali zdobiť aj antické kamenné sochy a vázy. Voda sa koncentrovala v troch studniach, spomína sa aj fontána. Romantickým prvkom bola grotta – umelá jaskyňa pod schodiskom na najvyššiu terasu. V súčasnosti je to najpôsobivejšia časť parku, a to vďaka bielemu dubu, ktorý svojou korunou schodisko čiastočne kryje.“

Samotná prestavba kaštieľa však nevyriešila potrebu veľkej spoločenskej sály. Pre spoločenské udalosti užívali Máriašiovci slávnostnú sálu na hrade. Po požiari v roku 1773 ju Wolfgang Máriaši síce obnovil, ale uvedomil si, že hrad už nie je trvale obývaný, a keďže bol vzdialený od kaštieľa, sála nemohla trvalo spĺ-

ňať spoločenské požiadavky šľachtického sídla. Na vyriešenie tohto zádrhu mu dopomohla pripravovaná veľká spoločenská udalosť...

■ NÁVŠTEVA CISÁRA

Cisár Jozef II. (po smrti otca Františka Štefana Lotrinského od roka 1765 spoluvládca s cisárovnou vdovou Máriou Teréziou) mnoho cestoval v úsilí dozvedieť sa čo najviac o svojich krajinách (väčšinou inkognito ako gróf Falkenstein). Do denníka si podrobne zapisoval všetky poznatky a postrehy. Bola to preňho aj možnosť uniknúť prísne mu matkinmu cisárskemu dvoru. Takto si naplánoval aj cestu do Levoče. A keďže prišiel inkognito, miesto jeho pobytu malo ostať utajené. Budova na levočskom Námestí Majstra Pavla bola v roku 1590 prebudovaná z meštianskych domov na hostinec s ubytovaním, poschodie po prestavbe pripomínalo palác (v súčasnosti v nej sídli levočské divadlo). Od roka 1763 sa budova stala sídlom hostinca a kaviarne s honosným názvom U rakúskeho cisára. Výstižný názov zapôsobil aj na organizátorov vladárovej cesty po Spiši a v roku 1770 sa v hostinci ubytoval cisár Jozef II.

■ LETOHRÁDOK VELIČENSTVA

Na ďalšiu návštevu regiónu sa cisár Jozef II. chystal o niekoľko rokov neskôr. Ku Wolfgangovi Farkašovi Máriašimu sa dostali chýry, že má prísť aj do Markušoviec. Rozhodol sa preto na cisárovu počesť vystavať letohrádok Dardanely v štýle rokoka. Využil pritom svoje dojmy z ciest po Grécku a Malej Ázii. Takmer súčasne s renováciou sály na hrade rástol aj nový reprezentačný letohrádok. S výstavbou sa začalo okolo roka 1775 (1773?) v novoprevratnej záhrade kaštieľa podľa plánov novoveského architekta Franza Bartla. V časovej tiesni sa začalo prednostne s budovaním stredného pavilónu, ktorý bol v roku 1778 zvonku i zvnútra dokončený. Bočné krídla boli vybudované len do výšky sokla a sála na poschodí bola sprístupnená vonkajším dreveným schodiskom. Napochytr bolo všetko pripravené, ale...

■ VERSAILLES JE VERSAILLES

Cisárovná Mária Terézia v snahe upevniť moc vydávala a ženila svoje dcéry a synov najmä tam, kde to medzi Habsburgovcami a kráľovskými rodmi v Európe iskrielo. Dcéra Mária Antoinetta sa ako pätnásťročná ocitla vo Versailles ako manželka šestnásťročného násled-

níka trónu Ľudovíta XVI. Sobáš bol uzatvorený v najvyššom politickom záujme, ktorého cieľom bolo čo najskôr priviesť kráľovského dediča. Po prvej noci na spoločnom lôžku však k ničomu nedošlo a aj nasledujúcich sedem rokov mohol následník trónu zapísať do svojho denníka len výstižné: Rien – Nič...

Rakúska cisárovná a uhorská kráľovná to považovala za katastrofu. „Povolaná ste predovšetkým k tomu, aby ste mali deti. Ku šťastiu Vám pomôže len zmena stavu – teda otehotnenie. Túto správu očakávam s veľkou netrpelivosťou,“ napísala dcére už v máji 1771. Medzitým dvorní lekári zistili, že kráľovu impotenciu zapríčinila fimóza a odporúčali malú operáciu. Ale kráľ sa nevedel rozhodnúť. Keď sa o tejto situácii dozvedela Mária Terézia, rozhodla sa poslať do Paríža Jozefa II., ktorý kráľovského švagra presvedčil o nutnosti chirurgického zákroku.

„Od Vašej návštevy sa to podstatne zlepšilo. Dúfam, že budúci rok Vám dám synovca alebo neteľa,“ napísal čoskoro rakúskemu cisárovi francúzsky kráľ. V apríli 1778 po ôsmich rokoch čakania došla do Viedne radostná správa – Mária Antoinetta otehotnela a 19. decembra 1778 sa narodila dcéra Mária Terézia Bourbonská. A po nej ešte ďalšie tri deti. A akú to má spojitosť s markušovským letohrádkom Dardanely? Nuž, Jozef II. namiesto návštevy Spiša musel riešiť (a aj vyriešiť) manželské opletačky na francúzskom dvore. A neprišiel na Spiš ani po tom, čo sa po smrti Márie Terézie stal cisárom.

■ DARDANELY NA SPIŠI

Po tom, čo bolo zrejmé, že Jeho Veličenstvo do Markušoviec nepríde, ale aj pre nedostatok financií, nebola realizovaná ani výstavba letohrádka podľa pôvodného plánu. Postavila sa len jeho prostredná časť. Dominantným priestorom letohrádka je spoločenská sála, v ktorej vynikajú freskové maľby s výjavmi z gréckej mytológie, ktorú Máriašiovci využívali na spoločenské koncertné podujatia. Už v roku 1778, podľa názorov odborníkov, bola vybudovaná jedna z najlepších koncertných siení v monarchii. V 19. storočí boli k strednému pavilónu pristavané skleníky na sokle pôvodne plánovaných bočných krídel. Tie boli dostavané až v druhej polovici 20. storočia. Koncom 19. storočia Máriašiovci obývali východnú hospodársku budovu a kaštieľ s letohrádkom nechali spustnúť, čo si v neskoršom období vyžiadalo rozsiahle opravy. Až po rekonštrukcii v rokoch 1974 – 1983 boli k strednej časti budovy podľa pôvodného plánu dostavané aj dve bočné krídla. Obnovil sa aj stred letohrádka, schodisko a reštaurovali sa aj fresky v spoločenskej sále na poschodí. Súčasný francúzsky park však nezodpovedá pôvodnej podobe, je to už moderná úprava z 20. storočia.

Kaštieľ v Markušovciach slúži ako expozícia nábytku Múzea Spiša. Nábytok je usporiadaný chronologicky od najstaršieho zo 17. storočia po interiéry zo začiatku 20. storočia. Nie je tam však nábytok pôvodných majiteľov Máriašiovcov. Najstaršie zbierky pochádzajú z čákovského kaštieľa v Hodkovicach, ktorý si vtedajší majiteľia zriadili ako súkromné múzeum s historickým nábytkom, obrazmi, úžitkovými predmetmi a so starozitnosťami vzťahujúcimi sa na vojenstvo. Letohrádok Dardanely je komplexne obnovený a sídli tu Múzeum Spiša s expozíciou klávesových hudobných nástrojov. V jeho priestoroch sa tiež organizujú rozličné kultúrne podujatia a koncerty.

Septembrové číslo Slovenských pohľadov plné nevšedných textov a postrehov

Aj s poslednou rozlúčkou za našou Evkou

Radoslav ŽGRADA

Nové septembrové číslo Slovenských pohľadov, periodika vydávaného Maticou slovenskou, najstaršieho slovenského časopisu, ktorého začiatky siahajú už od čias Jozefa Miloslava Hurbana, prináša príspevok od Dušana Mikolaja, kde sa zamýšľa nad problematikou vystažovalectva, takého aktuálneho aj v súčasnosti. V Pohľadoch sú básnické príspevky od Valentína Beniaka, Zlady Matláčkovej a Jozefa Trtola. Pravda, je to iba „nástrel“ toho, čo nájde čitateľ v bohatom obsahu...

Milota Zelinová Gaceková spomína na svojho otca Mikuláša Gaceka; pripomenie nám jeho spletitý životný osud, prácu a dielo. Autor jeho najznámejšej memoárovej knihy Sibírske zápisky bol aj plodným prekladateľom diel z anglického a najmä z ruského jazyka, bol jeden z prvých, čo chceli priblížiť slovenskému čitateľovi Štúrovo dielo Slovanstvo a svet budúcnosti.

■ PRÍBEH FARÁRA KUNU

Reportárske majstrovstvo osvedčuje Slavo Kalný v ľudsky dojímavej poviedke o farárovi Kunovi a jeho chovancoch. Ten sa staral spolu s diakonkami v medzivojnovom období, ale najmä v krutých časoch nacistickej expanzie o sirotinec, ktorý slúžil ako útočisko aj záchrana pre dvadsaťšesť židovských detí, ako aj pre deti partizánov, siroty evanjelikov a katolíkov.

Profesor Ján Kačala sa vo svojom cykle Panoráma slovenských jazykovedcov slovakistov v 20. storočí tentoraz zameria na život a prácu Rudolfa Krajčoviča, v širšej kultúrnej obci vnímaného najmä ako bádateľa v oblasti historickej jazykovedy, a to pri výskume slovenského jazyka a jeho vzťahov s inými slovanskými

jazykmi, ako aj dejinami spisovnej slovenčiny. Andrej Ferko nás pobaví svojím výberom viacerých krátkych poviedok a mikropoviedok (čiže Sumaroid).

■ BOŽSKÁ KOMÉDIA

V minulom roku sa Vydavateľstvo Spolku sv. Vojtecha podujalo na mimoriadny editorský čin. Slovenský čitateľ dostáva do rúk nové vydanie klasického diela talianskej a svetovej literatúry Božská komédia s komentármi D. Alighierioho v preklade Jozefa Felixa a Viliama Turčányho s ilustráciami Miroslava Cipára. Vysoko erudovanú analýzu diela, ako aj jeho posledného vydania nám prináša prof. Vincent Šabik.

Andrijan Turan predstavuje beletrizovanou formou cestovateľsky vyhládané Thajsko, krajinu ďalekého Východu plnú nevšedných momentov. Lubomír Feldek sa nechal inšpirovať divadelnou veselohrou z prvej polovice devätnásteho storočia od Jána Chalupku Kocúrko. V októbrom čísle nám predstaví prvú ukážku z tejto o nič menej úsmevnej, veselej či tragikomkej hry, v ktorej sa mnohí z nás isto neradi nájdú, pod názvom Trasoritka alebo Keď chamtivosť túži zvíťaziť nad láskou a nenávisťou. Jaroslav Chova-

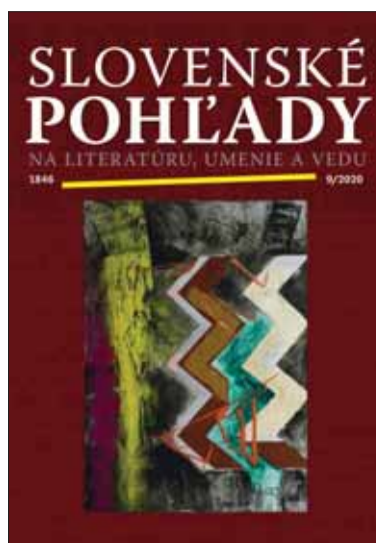
nec čitateľom ozrejmi fungovanie orgánov ochrany práva občanov Slovenskej republiky.

■ RECENZIE A RUBRIKY

Slovenské pohľady tradične prinášajú recenzie viacerých domácich aj zahraničných autorov (D. Hajko: Básnický svet Jána Šimonoviča; K. J. Erben: Kytica, prebásnil L. Feldek; J. Marrs: Spriaznené duše, preložil P. Roľko; F. Rojček: Mám to na malíčku; B. Panáková: Iason a Medeia; V. Benková: Z aromatického literárneho záhona; V. Zamarovský: Veľké príbehy staroveku), pravidelné rubriky od Gustáva Murína Laboratórium, od Miloša Ferka Literárny antikvariát – píše o nemeckom autorovi vystupujúcom pod pseudonymom Harry Thürk, ako aj nahliadnutie do literárnej tvorby v Čechách v rubrike Spoza Moravy od slavistu prof. Iva Pospíšila. Jana Pivovarníková tradične podáva správu z výstav.

■ TKÁČ ZA KRISTINOVU

V zápisníku sa Marián Tkáč rozlúči s Evou Kristinovou, matičiarkou, slovenskou herečkou, členkou Činohry Slovenského národného divadla, ktorá stvárnila širokú škálu postáv. Dho-

ročná aktívna predsedníčka a neskôr čestná predsedníčka Miestneho odboru Matice slovenskej v Bratislave-Starom Meste nás prednedávnom opustila vo veku deväťdesiatjeden rokov.

V príspevku Jašík si zaslúži byť znovu objavený sa Peter Cabadaj pri príležitosti šesťdesiateho výročia jeho úmrtia vracia k tomuto významnému slovenskému prozaikovi, básnikovi a publicistovi.

Božena Juričková spomína na výtvarníka Milana Kubičku. Jozef Špaček upozorní na literárnohistorickú kuriozitu a Jozef Čertík sa krátkou poznámkou vráti k polemike medzi P. Pareničkom a T. Winklerom, ktorá sa objavila na stránkach Slovenských pohľadov.

Milan Lechan nás zabaví vo svojej Lecharni. Číslo tradične uzatvára rubrika od Štefana Haviara Pripomínajte si. Záver čísla zverejňuje reka-

pituláciu Cien Literárneho fondu za literárnu tvorbu za rok 2019.

■ VÝTVARNÉ DOTVORENIE

Výtvarný sprievod čísla je vytvorený z diel a prác akademického maliara Milana Kubička. Maliar, monumentalista, textilný výtvarník, pôvodcom do záhorskeho regiónu, ktorý pôsobil striedavo v Štupave a Bratislave, sa okrem samotnej tvorby od roka 1973 až do odchodu do dôchodku venoval aj pedagogickej práci. Od začiatku sa koncentroval predovšetkým na maliarsky, resp. kresbový prejav, ktorého pozície obhajoval i na úkor oficiálnych či módnych prúdov. Angažoval sa aj za záchranu viacerých historických pamiatok.

■ PRIESTOR MLADÝCH

Radi by sme upozornili čitateľov, že od apríla vychádza v Slovenských pohľadoch príloha Pohľady.sk. Na ploche šesťnástich strán dáva priestor mladým autorom v rôznych žánroch, ako sú básne, úryvky z prózy, odborné články, eseje, ale i recenzie so zameraním na knihy mladých autorov. Do prílohy septembrového čísla nás uvedie Peter Cabadaj príspevkom Slovesná jar tentoraz začiatkom jesene, na ktorú nás týmto pozýva. Krátkou ukážkou poézie sa predstaví Monika Račková. Tatiana Piliarová prináša rozhovor s mladou poetkou Ludmilou Zimmermannovou. Príloha obsahuje aj ukážku z poviedky Kataríny Žilinskej, ktorá sa umiestnila na prvom mieste vo svojej kategórii v súťaži Mladá slovenská poviedka 2016. Goran Lenčo píše pokračovanie o tom Ako sa (ne)stať spisovateľom. Vladimíra Vrajová analyzuje Hviezdoslavove Krvavé sonety. Nechýba ani recenzia, tentoraz na knihu Majky Danekovej Nerušte, maľujeme!

Peter DINUŠ a kol.: Svet v bode obratu, Vydavateľstvo VEDA, Bratislava 2019

Vedci o protirečivosti vývoja civilizácie

KNIHA TÝŽDŇA

Peter Dinuš a kolektív

SVET V BODE OBRATU

O PROTIREČIVOSTI VÝVOJA CIVILIZÁCIE V 20. A NA ZAČIATKU 21. STOROČIA

Minulý rok vyšla elegantná malá kniha pod názvom Svet v bode obratu s podtitulom O protirečivosti vývoja civilizácie v 20. a na začiatku 21. storočia. Zaoberá sa závažnými spoločenskými problémami, ktoré sa týkajú prakticky každého obyvateľa planéty Zem. Kniha nadväzuje na prvú časť, ktorá vyšla ešte v roku 2011 v reakcii na hospodársku krízu. Zostavil ju vedúci Politologického ústavu SAV Peter Dinuš a do svojho autorského kolektívu prizval významných filozofov, sociológov a spisovateľov, ako sú Lubomír Belás, Ladislav Hohoš, Dominika Dinušová a František Škvrnda. Čitateľ prečíta knihu za pár hodín, lenže informácie v jednotlivých textoch sú natoľko závažné, že sa k nim rozhodne musí vrátiť. Pre pochopenie obsahu však čitateľ potrebuje určité vedomosti z politológie, zo sociológie a, samozrejme, aj z histórie. Kniha, ktorá vyšla vo vydavateľstve VEDA, nie je určená pre laickú, ale skôr odbornú verejnosť. Autorov spája spoločný kritický postoj proti spoločnosti založenej na trhovom fundamentalizme a túžba po alternatívnom, sociálne spravodlivom modeli spoločnosti. Kým František Škvrnda analyzuje skôr otázky týkajúce sa geopolitiky, Lubomír Belás ťažisko svojho záujmu zameria na transformačné procesy po roku 1989 a ich sociálno-kritickú reflexiu. Ladislav Hohoš rozmyšľa o potrebe uvažovania o možných utópiách vo vzťahu k budúcnosti civilizácie, ale aj riziku dystopických scenárov v podobe globálneho fašizmu či robotizácie. Peter Dinuš analyzuje vplyv západných tajných operácií na ost-blok a Dominika Dinušová rozoberá termín globálny kapitalizmus. Ten porovnáva s termínom imperiálny kapitalizmus. Príspevky sú informačne nasýtené a čerpajú z bohatého množstva historickej aj súčasnej literatúry. Zborník, pod ktorý sa podpísali významní slovenskí spoločenskí vedci, analyzuje závažné problémy, ktoré z hľadiska prežitia ľudstva nemožno ignorovať (a napriek tomu sú v súčasnom mediálnom diskurze prehladané). Kniha je užitočná nielen pre spoločenských vedcov, ale aj pre vzdelaných ľudí, ktorí sa chcú dozvedieť niečo viac o tom, ako funguje svet, v ktorom žijeme.

Lukáš PERNÝ

MEDAILÓN

Má svoj oficiálny fanklub, ktorý predstavuje vyše dvetisíc tisíc fanúšikov. Sama však hovorí, že dnešná mladá generáciu ju ani nepozná ako herečku, ale len ako mamu speváčky Katarzie. Tieto slová svedčia o jej skromnosti. Evu Pavlíkovú, ktorá 17. septembra oslávi okrúhle jubileum (60), totiž pozná celé Slovensko.

Eva Pavlíková nielen na „lehátku“

Narodila sa v Košiciach. Absolvovala prírodovedné gymnázium a štúdium herectva u profesorov Karola Zachara a Viliama Záborského na VŠMU v Bratislave. Prvé divadelné skúsenosti získala ešte v košickom Malom divadelnom štúdiu. Po úspešnom ukončení VŠMU v roku 1983 nastúpila do hereckého súboru DAB v Nitre, kde stvárnila niekoľko desiatok divadelných rolí. Okrem nitrianskeho javiska hosťovala aj v iných divadlách – v Divadle Aréna, na Novej scéne či ako herečka nezávislého súboru Teatro Tatro. Za svoju hereckú tvorbu bola viackrát ocenená. V roku 1997 získala Cenu literárneho fondu za postavu Plánky v rovnomennej inscenácii v DAB alebo nomináciu na cenu Dosky v kategórii Najlepší ženský herecký výkon za postavu Meropeji Murzaveckej v inscenácii ...hráme duráka! o rok neskôr. Okrem divadelného herectva sa venuje tvorbe v rozhlase, vo filme, v televízii a v dabingu. Diváci ju mohli vidieť napríklad vo filmoch Stretnutie pod starou piniou, Noc pred Kračúnom, Tábor padlých žien a Ako divé husi. Početné postavy stvárnila aj v televíznych seriáloch Alžbetin dvor, Ordinácia v ružovej záhrade, Búrlivé víno.

V roku 2011 dokázala svoj nadhľad a zmysel pre humor, keď stvárnila životom zničenú matku vo videoklipe ku skladbe „Mám v p... na lehátku“ skupiny Horkýže slíže.

V Nitre, kde prakticky prežila celý svoj divadelný i „obyčajný“ ľudský život, moderuje svoj vlastný program Divadelná kaviareň Evy Pavlíkovej a venuje sa aj spevu. Výsledkom je mnoho speváckych aktivít v tomto smere, okrem iného aj so svojim novým hudobným telesom Eva Pavlíková TRIO.

Ludovít KUSAL

HUMORESKA

Ako povedal brazílsky prezident Jair Bolsonaro na tému koronavírusu, jedného dňa musíme všetci zomrieť. Priklonil sa tým k britsko-švédskej metóde prekonania pandémie. Imunita stáda. Britskému premiérovi Johnsonovi sa tento finančne i spoločensky nenáročný postup pri boji s koronavírusom páčil. Pravda, páčil sa mu len dovtedy, kým Covid-19 nedostal aj on sám. Hlavu o múr si začal búchať aj švédsky minister zdravotníctva, keď mu počty nakazených neuveriteľne rástli. Keď je chvíľa najhoršia, začnú sa objavovať rôzne zaručene nezaručené metódy na porazenie neviditeľného nepriateľa.

V prvom prípravnom kole dostali priestor odborníci na štatistiku a iní šarlatáni. Oživili rozprávku o hlúpom Janovi, ktorý mal zrno hrachu. Geometrickým radom ho

miu nejde. Dva týždne na to už išlo. Vyhlásila, že rúška nemajú zmysel. O mesiac WHO vyhlásila, že majú. Osvedčená metóda pokus – omyl slávila svetové víťazstvo nad zdra-

suny medzi okresmi. Dobré. Každý príšelec zvonka do karantény. Okrem poslancov. Zavrieť krčmy. Okrem poslancových. E-karanténa funguje. Ešte nefunguje. Bude

že nosenie rúšok zachránilo u nich životy 3,1 milióna ľudí. Nie 3 alebo 3,2, presne 3,1. Naši vedci zaostávajú. Mohli vyhlásiť už dávno, že na Slovensku rúška zachránili životy šiestich miliónov ľudí. Väčší berie. Koroňu, ako sa hovorí na východe, sme porazili. Nastala štvrtá fáza uvoľňovania. V kinách si môžeme kúpiť pukance a kolu.

Druhá vlna pandémie na obzore. Tretia za obzorom. Náš národ je metódou pokusov – omylov pripravený na všetko. Bola tu choroba šialených kráv, vybili sme kravy. Bol tu prasačí mor, vybili sme prasce. Bol tu slepačí mor, vybili sme slepky. Je tu koronavírus, čo urobíme?

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Ako funguje metóda pokus – omyl

vo svojich predstavách rozmnožil, imaginárne tony hrachu predal a cítil sa ako milionár. Sladká odmena bola princeznina ruka. Podľa prvých prepočtov sme mali mať na Slovensku v júni vyše pol milióna chorých. Prívrženci povinnej maturity z matematiky získali ďalší argument. V rovnakom čase Svetová zdravotnícka organizácia WHO konštatovala, že o žiadnu pandé-

vým rozumom. Nielen u WHO. Prezident Beneš v roku 1938 mal plán pre všetky prípady. Aj naše vlády. Zídu sa na ďalšie vlny pandémie. Lebo v prvej boli utajené. Kúpiť testy. Nekúpiť testy. Kúpiť draho. Zle. Kúpiť ešte drahšie. Dobré. Zavrieť všetkých do karantény. Na úrovni človeka, mesta, okresu. Zakázať presuny medzi okresmi. Okrem poslancov. Zle. Povolil pre-

fungovať. Niekde funguje, niekde nefunguje. Dofungovala. Absolventi karantény sa vraj chcú súdiť. Nevedno s kým. Zápisy z krízového štábu nie sú. Zasadal vôbec a vydával nejaké akty opierajúce sa o zákon? Dáky medián je na nule. To je vraj dobré. Počet nezamestnaných nie je na nule. To určite nie je dobré. Ich počet stúpa. To je ešte horšie. Britskí vedci zistili,

Pripomínáme si sedemdesiate výročie smrti významného slovenského rodáka

Ján KUBAŠEK – signatár Pittsburskej dohody

Text a foto: Štefan DLUGOLINSKÝ

Nedávno sme si pripomenuli sedemdesiate výročie smrti nášho významného rodáka. Ján KUBAŠEK prišiel na svet v Starej Ľubovni. Narodil sa do starej a váženej meštianskej rodiny 15. apríla 1885. Rodné mesto nebolo síce veľké, ale zato bohaté a hrdé na svoju históriu. Neďaleký hrad Ľubovňa sa cez stáročia stal nemým svedkom mnohých zápasov nielen o prežitie, ale aj o vízie lepšej budúcnosti.

V minulosti významné kráľovské mesto malo v časoch detstva Jána Kubaška už iba menej dôležité postavenie v mnohonárodnom veľkom Uhorsku. Hrdosť mešťanov na rodný kraj a korene viacerých starých rodov prežili aj horšie časy. Ján bol veľmi cieľavedomý a vedel, že iba vzdelaním dosiahne svoj cieľ. Najskôr ukončil ľudovú školu v Starej Ľubovni. V štúdiu pokračoval na neďalekom gymnáziu v Podolínci. Neskôr pokračoval v Spišskej Novej Vsi, kde v roku 1902 aj zmaturoval. Tak ako mnoho jeho rodákov aj on odišiel z mesta pod malebnými Vysokými Tatrami a vybral sa do ďalekého sveta. Na loď do USA nastúpil v októbri 1902. Mal iba necelých osemnásť rokov. Po príchode do USA sa rýchlo zorientoval a usúdil, že najlepším zamestnaním pre neho bude miesto v banke. Nakoniec zakotvil v Pensylvánii a zamestnal sa ako bankový úradník v meste Olyphant. Dnes presne nevieme, aké vniknutie vstúpilo do svedomia i vedomia mladého človeka v ďalekej cudzine a čo ho ovplyvnilo do ďalšieho života. Isté je však jedno. Ján Kubašek sa v roku 1908 rozhodol pre kňazské povolanie. V roku 1912 absolvoval štúdium teológie v Arcibiskupskom seminári sv. Jozefa v Yonkers a za kňaza ho vysvätili 14. februára 1919. Je zaujímavé, že od svojej vysviacky až do smrti pôsobil v slovenskej Farnosti Najsvätejšej Trojice v Yonkers v štáte New York. Najskôr ako kaplán a neskôr ako správca farnosti až do svojej smrti 16. 6. 1950.

■ LÁSKA K BLÍZNYM

Úctu k domovu si Ján Kubašek pri-niesol z rodného kraja. Rodičia mu už od útleho veku do duše vštepovali lásku k blíznym a rešpekt k predkom i prítomnosti. Bol národovec a mimoriadne pracovitý kňaz. Aktívne sa zapájal do

Staroľubovniansky rodák Ján KUBAŠEK si v cudzine zvolil povolanie kňaza.

práce v slovenských spolkoch, písal do krajskej tlače a v rokoch 1915 – 1919 pôsobil aj ako predseda Združenia slovenských katolíkov v USA. Za jeho predsedníctva začal vychádzať tlačový orgán združenia Dobrý pastier, do ktorého sám redakčne prispieval. Bol tiež predsedom slovenskej kňazskej organizácie Tovaryšstvo verných Slovákov. Písal i do iných slovenských novin a časopisov, ako boli a sú Jednota, Katolícky Sokol, Slovák v Amerike či Národné noviny. Okrem týchto aktivít sa vo farnosti staral o veľký pozemok, ktorý nenechal ležať ladom. Pri kostole v Yonkers dal postaviť kláštor pre rehoľné sestry (dominikánky) a veľkú modernú budovu osadnej školy. Za jeho pôsobenia a priamej iniciatívy vybudovala početná slovenská komunita v Yonkers úžasné centrum, ktoré ešte aj dnes udivuje. V druhom najväčšom meste štátu New York vznikol akýsi slovenský ostrov v šírrom mori iných národností menší. Slováci tak mali na jednej ucelenej ploche svoj imponantný kostol, rozľahlú faru, veľkú a modernú školu a nakoniec aj sociálny ústav pre seniorov a chorých

Náhrobný kameň Jána KUBAŠEKA v Yonkers v Spojených štátoch amerických

ľudí. V Yonkers je po rodákovi zo Starej Ľubovne pomenovaná ulica a aj domov pre seniorov nesúci názov Kubašek Trinity Minor.

NÁRODOVEC V CUDZINE

Už od svojho príchodu do USA sa zapájal do činnosti slovenských spolkov. Bol aktívny a stál pri kľúčových rokovaniach. Osud starej vlasti mu nebol ľahostajný. Organizoval, písal, podporoval a všemožne sa snažil za oslobodenie Slovákov spod uhorského jarma. Kubašek mal čulé styky s T. G. Masarykom a M. R. Štefánikom. Zorganizoval i stretnutie slovenských kňazov s Milanom Rastislavom Štefánikom počas jeho návštevy v USA. Stretnutie sa uskutočnilo 20. septembra 1917 v New Yorku. Kubašek bol v hlavnom prúde signatárov Pittsburskej dohody. Vďaka jeho návrhom boli preformulované viaceré body dohody. Zaslúžil sa predovšetkým o odsek požadujúci zriadenie slovenského snemu. Kubašekovi mimoriadne záležalo na plnení dohody, o čom svedčí aj jeho dôrazné naliehanie na T. G. Masaryka, ktorému spolu s kňazom Jozefom Murgašom

financovali cestu do USA. Žiadal ho o rešpektovanie povinností voči Slovákom v novom štáte. Masaryk dohodu z Pittsburghu parafoval svojím podpisom až 14. novembra 1918. O pár dní neskôr sa Štefánik a Masaryk listom z 20. novembra 1918 zaviazali, že nový štát bude rešpektovať práva katolíckej cirkvi. Aj to mal na srdci Ján Kubašek. Jedno je isté, že to čo bolo v Pittsburghu dohodnuté a dané na papier, bolo nevyhnutné i kontrolovať. Aj v tejto súvislosti na jar roku 1919 na Slovensko vyslali delegáciu, v ktorej mal byť aj Kubašek. Žiaľ, jeho mnohostranné aktivity vo veľkej farnosti Yonkers mu cestu zahatali. Vývoj v novej vlasti a najmä postavenie Slovákov pozorne sledoval a pripomienkoval. Stál na čele skupiny, ktorá pripravila v roku 1920 rezolúciu za dodržanie bodov Pittsburskej dohody. Rezolúcia žiadala implementovať do Ústavy Československej republiky jednotlivé body dohody podpísané v Pittsburghu. V roku 1927 náhle oslepol, ale v pas-torácii naďalej pokračoval. Od pápeža Pia XI. dostal osobitný dišpenz slúžiť svätú omšu na počesť Panny Márie, ktorej text sa naučil naspamäť. Pri dvadsiatom piatom výročí kňazskej vysviacky vysoko ocenil jeho prácu newyorský arcibiskup kardinál Patrick Hayes slovami: „Tento kňaz vidí viac ako my, lebo hľadá na svet očami ducha.“

■ YONKERS

Moja cesta do Yonkers bola nielen zo zvedavosti, ako to tam po rokoch vyzerá, ale aj z pragmatického dôvodu. Už v roku 1997 som si dal za cieľ mapovať osudy mnohých amerických Slovákov. Mesto som naposledy navštívil v roku 1998 počas nakrúcania dokumentárneho filmu o Slovenskej lige v Amerike. Vizualne sa tam toho veľa nezmenilo. Kostol Najsvä-

tejšej Trojice stál na svojom mieste. Akurát zmenil majiteľa. Už neslúži Slovákom, ale katolíckej komunite Cyro – Malankara z Indie. Škola, ktorá sa kedysi zaraďovala k moderným v USA, je zatvorená. Priestranstvo pred školou je udržiavané a takisto priľahlý park. Sociálne zariadenie postavené Jánom Kubašekom je prevádzkované a aj naďalej zostalo pomenované po jeho zakladateľovi, rodákovi zo Starej Ľubovne. Pred školou nájdeme i pamätník jednému z ďalších veľkých Slovákov majorovi Jánovi Ladislavovi Polereckému. Ako príslušník a neskôr aj veliteľ husárskeho pluku vojvodu de Lauzun si vo Washingtonovej armáde vďaka svojej povahe získal veľa priateľov, medzi ktorých patrili aj Abrahám Lincoln, neskorší americký prezident. Polerecký zomrel 8. júna 1830 a je pochovaný v rodinnej hrobke v meste Dresden v štáte Maine. Slovenský duch v Yonkers sa pomaly a isto vytráca.

■ SPOMÍNANIE NA KOLÍSKU...

V minulosti tu žili tisícky Slovákov. Dnes ich zostalo už veľmi málo. Azda aj preto potešilo stretnutie so synovcom Jána Kubaška Štefanom Kubašekom. A bolo o to zaujímavejšie, že sme vlastne po našich predkoch rodina. Hoci Štefan po slovensky už nevie rozprávať, od rodičov a zo školy si predsa len pamätal nielen niektoré slová, ale aj texty niektorých pesničiek. S iskrivými očami sa vyzvedal aj o Starej Ľubovni, kolísky jeho predkov. Štefan sa stal pamätníkom zašlej slávy Slovákov v Yonkers a dnes už iba nostalgicky opisuje nezvratné zmeny v meste. Veľmi som sa potešil, keď ma odprevadil do cintorína za mestom k hrobu posledného odpočinku kňaza Jána Kubaška, jeho otca Jána, matky Anny a sestry Márie. Otec Štefana Kubaška, Jánov brat, je pochovaný na druhom cintoríne mesta Yonkers. Do Spojených štátov sa najskôr vysťahoval Ján Kubašek a za ním prišla aj ostatná rodina. Meno Kubašek v mojom rodnom meste Starej Ľubovni už nenájdete. Spomienkou na významnú ľubovniansku rodinu je už iba pamätná tabuľa slávneho rodáka, umiestnená na budove farského úradu. Ján Kubašek bol skromný človek, o čom svedčí aj jeho nenápadný podpis pod Pittsburskou dohodou.

Maliar Ján KUPECKÝ svojou vytrvalosťou našiel cestu na panovnícke dvory

Portrétoval princov, cisára i ruského cára

Jozef SLIACKY – Foto: archív autora

V centre Pezinka sa môžeme zastaviť v dome, v ktorom sa pravdepodobne narodil barokový maliar Ján Kupecký. Dnes je v ňom expozícia približujúca jeho dielo i život, ktorý nebol ľahký. Vytrvalosťou sa však vypracoval na portrétistu, ktorý si našiel cestu aj na panovnícke dvory...

Presný dátum narodenia maliara Jána Kupeckého nie je známy. Najčastejšie sa uvádza štvrtý apríl 1667. Rodičia prišli do Uhorska ako exulanti z východných Čiech. Otec bol tkáč a toto remeslo mal po ňom prevziať aj najstarší syn Ján. Toho však lákalo maľovanie. Sníval o tom, že bude uznávaný umelec. Keď u rodičov nenašiel pochopenie, ako päťnásťročný zutekal z domu za svojim snom.

■ DEVÄŤ PÁPEŽOV

Unavený a s prázdny žalúdkom sa zastavil na dvore Holíčskeho zámku, ktorému práve gróf Cobor dával modernú podobu. Maliarskou výzdobou poveril Benedikta Klauša, pôvodom Švajčiara, s dielňou vo Viedni. Mladík sa dostal do jeho blízkosti a uhlíkom namaľoval ornamenty. Zaujali nielen Klauša, ale i samotného grófa, ktorý vytiahol z mešca sto toliarov, aby mohol ísť nadaný chlapec do učenia...

Po troch učňovských rokoch u Klauša skúsil šťastie v Benátkach, ale hoci mal odporúčajúci list, o prácu nezaviedli. Aj v Ríme, kam prišiel opäť ako žobrák, bolo pri-

veľa zručných maliarov. Pomohla mu náhoda. Zúboženého mládenca si všimol neznámy muž, ktorý ho nielen nachoval, ale aj mu našiel prácu. Pre obchodníka s umením maľoval, presnejšie kopíroval portréty. Svoju šikovnosť preukázal hneď prvý deň, keď namaľoval až deviatich pápežov a v celkom slušnej kvalite. Kupecký sa v Ríme popri práci vzdelával a ako bolo v jeho natureli, chcel ísť vyššie. To je nakoniec prirodzený prejav každého človeka, a umelca zvlášť. Kupecký však ochorel. Paradoxne, bolo to jeho šťastie. Ujal sa ho lekár, ktorý mu odporučil pobyt v letovisku Frascati, asi dvadsať kilometrov od „večného mesta“. Tu sa naňho obrátili kúpeľní hostia, ktorí si chceli z pobytu odniesť aj dajaký obrázok, a tak sa z bývalého žobráka stával pomaly solventný muž. Nezabudol na lekárovu pomoc a daroval mu obraz Žobrák s chlapcom. Šťastná náhoda chcela, že padol do oka poľskému princovi Alexandrovi Sobieskemu, synovi Jána III. Sobieskeho, ktorého história spomína ako víťaza nad osmanským vojskom pri Viedni. Jána Kupeckého pozval na svoj dvor, kde pôsobil dva roky.

V Ríme pobudol Kupecký dve desaťročia. Ale keď prišla pozvánka princa Adama von Lichtenstein, aby sa vrátil do Viedne, neodolal. Ozvala sa v ňom túžba po vlasti. Ani v centre habsburskej monarchie sa nemo-hol sťažovať na nedostatok práce. Portrétoval princov a princezné, bohatých magnátov a oligarchov, ale aj bojovníka proti Turkom Eugena Savojského, ba aj samotného cisára Jozefa I.

■ SKVELÝ PORTRÉTISTA

Chýr o skvelom portrétistovi sa dostal až k ruskému cárovi Petrovi I. Veľkému. V čase, keď bol v Karlových Varoch, pozval Kupeckého k sebe. Maliar mal obavy z veľkého mena, ale obavy mal aj nový cisár Karol VI., aby neprišiel o výnimočného majstra. Napokon dal súhlas, že Kupecký môže na polroka opustiť Viedeň. Aj túto úlohu splnil znamenite a na ruského cára spomínal ako na príjemného spoločníka. Ponuku presťahovať sa do Petrohradu však odmietol. Zodpovednosť mu velila vrátiť sa do Viedne, kde sa dozvedel o otcovej smrti. Aj keď sa s ním pred rokmi nerozišiel v dobrom, trá-

Jeden z autoportrétov Jána KUPECKÉHO, barokového maliara narodeného v Pezinku

pilo ho, že sa mu nestihol ospravedlniť za útek z domu. Spomenul si aj na svojho prvého učiteľa Klauša, ale i ten bol už po smrti. Našiel len jeho dcéru, ktorá žila vo veľkej núdzi. Nevedno, či ho očarila krásou, alebo sa v ňom prebudila lútosť, ale faktom je, že sa s ňou oženil. Hoci na prvý pohľad pôsobili ako bežný manžel-ský pár, ktorý sa mohol tešiť zo syna a z dcéry, keď sa dozvedel o manželkinej nevere, opäť ho opantal smútok. Východisko náchádzal v spomienkach. Zobrazil matku v slovenskom kroji, ale i slovenských pastierov či kurucov. Portrétoval aj jednu z naj- väčších osobností tej doby polyhistora Mateja Bela. Na prekvapenie všetkých v jeho okolí však neprijal lukratívnu ponuku pôsobiť na dvore Karola VI. Z obavy, že by sa tento jeho krok neobišiel bez následkov, sa opäť rozhodol pre útek. Novým domovom sa mu stal bavorský Norimberg. Opäť maľoval solventných ľudí na

kráľovskom dvore, ale i bamber-ských a würzburských biskupov, ba dokonca dostal ponuku portrétovať anglického kráľa a dánsku kráľovnú.

■ NÁPOR CHORŔB

Problémy v rodine, najmä však nápor chorôb (dna a vodnatieľka) mu nedovolil opustiť Norimberg. A keď mu pri epidemii kiahní zomrel sedem-násťročný syn, do ktorého vkladal veľké nádeje ako do svojho nasledovníka, utiahol sa sám do seba, a hoci sa mu snažili priatelia pomôcť, z tejto životnej rany sa už nespamätal. Napísal testament, v ktorom väčšinu svojho majetku odkázal chudobným. Neverná manželka sa dostala k skromnému podielu až po tom, čo sa mu vyhrážala súdom. Z duševných i telesných bolestí ho 16. júla 1740, teda pred dvesto osemdesiatimi rokmi, vyslobodila smrť. Miesto jeho posledného odpočinku v Norimbergu nie je známe.

■ UMELECOVA POZOSTALOSŤ

Kunsthistorici postupne identifikovali okolo stošesťdesiat Kupeckého obrazov. Predpokladajú, že ich namaľoval až okolo štyristo. K tomu treba prirátavať desiatky kópií. Niektoré jeho práce poznáme len vďaka sedemdesiatim trom grafickým listom, ktoré vytlačili v Norimbergu v roku 1745.

S dielom barokového maliara, uznávaného portrétistu Jána Kupeckého sa môžeme stretnúť v renomovaných galériách. Hoci na Slovensku prežil len detstvo, azda ho právom môžeme vnímať ako slovenského maliara, aj keď sa k nemu hlásia Česi, Nemci aj Rakúšania.

Vyššie stočlenný pelotón cyklistov vyrazil po stopách Martina Rázusa Matičiarci a spisovatelia v Liptove si rozumejú

Štefan PACKA – Foto: archív autora

Dom Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši aktívne spolupracuje s viacerými inštitúciami v meste. Veľmi úzka a efektívna je spolupráca s Rázusovím klubom spisovateľov, ktorý sídli v rodnom dome súrodencov Rázusovcov, nachádzajúcom sa blízko Domu MS. Matičiarci sa podieľali na pripravách k prezentácii kníh, besedách s významnými osobnosťami, recitačných a autorských súťažiach.

Tentoraz nechýbali ani pri organizovaní devätnásteho ročníka cyklomaratónu Po stopách Martina Rázusa, ktorý sa uskutočnil v polovici augusta. Jeho účastníci odštartovali ráno o deviatej spred Rázusoviu domu v Liptovskom Mikuláši. Trasa vyššie stočlenného pelotónu viedla cez Čertovicu do Breznej, kde Martin Rázus pôsobil sedem rokov a napokon i zomrel. Potom jazda pokračovala do Banskej Bystrice, kde je pochovaný, a ďalej cez Donovaly naspäť do Liptovského Mikuláša.

Pri soche veľikána v Breznej cyklistov privítal primátor mesta Tomáš Ábel. Vo svojom príhovore zdôraznil, že Brezňania si Martina Rázusa veľmi vážia. „Som hrdý na to, že pôsobil v Breznej, kde prežil najplodnejšie literárne obdobie. Dôkazom

Martina Rázusa si uctili aj zástupcovia Matice slovenskej.

Štart účastníkov cyklomaratónu spred domu súrodencov Rázusovcov

Zapaľujme slovenské svetlá, aby nás bolo lepšie vidieť Neter Jozefa Cigera Hronského matičiarom

Mária MACULOVÁ

Bratia matičiarci a sestry matičiarke, drahí priaznivci Matice slovenskej, v rukách mám útlu knižičku článkov staršieho brata môjho otca Jozefa Cigera Hronského, ktoré vyšli v časopise Slovák v Amerike. V nich nám odkazuje: „Keď chceme pripomenúť všetkým povoláním, čo im pripadla úloha politicky viesť národ, aby nás nesklamali, aby sa dohody za jeden spoločný cieľ plnili, tak všetci, čo to chceme, musíme sa sami na to skoncovanie odhodlať a postaviť sa všade do jedného radu, aby vedenie nebolo v pochybnostiach, čo má konať. Neverte, že politici zdoľajú za nás všetko! Neverte, že im budeme na pomoci dosť, ak budeme iba prikyvovať, ak budeme iba tmu zaklianať. Ak sa nebudeme denne dvíhať sami v povedomí slovenskom, ťažkú budú mať úlohu aj tí, čo na poli politickom hovoria za národ.“ Spýtajme sa sami seba. Zjednocujeme sily v záujme nášho národa, ako nám to naši predkovia odkazujú? Alebo sa ďalej budeme drobiť a medzi sebou sa hádať?

V roku 2019 oslávil náš Miestny odbor MS v Breznej sté výročie založenia. Patril k historicky prvým matičným miestnym odborom. Kroniky nám hovoria, akú rozsiahlu

činnosť má za sebou. Besedy so žijúcimi spisovateľmi, spomienkové podujatia na už nežijúce osobnosti, široká práca s mládežou – kvízy, besedy, koncerty, zájazdy po významných miestach na našom krásnom Slovensku, ale i spolupráca so Slovákami žijúcimi v zahraničí, ktorých sme obdarúvali zozbieranými knihami. Robili sme aj zbierky na pamätne tabule a sochy, podporovali sme divadelníkov či spevokoly. Najlepšie to viete vy sami, milí matičiarci, že toho bolo, a ešte je oveľa

OTVORENÝ LIST

viac. A viete aj to, že nie vždy bola matičná činnosť v obľube politického vedenia niektorých vládnucich strán.

Mali sme ministra kultúry Milana Kňažka, obľúbeného herca, ktorý svojím rozhodnutím odňať Matici slovenskej časť jej kultúrneho bohatstva aj z darov. V roku 1944, keď Jozef Ciger Hronský odchádzal s rodinou pre politické prenasledovanie komunistami do

Neter J. C. Hronského Mária MACULOVÁ

exilu, bývali sme u nich na Hviezdoslavovej ulici. Moja mamička mala za úlohu pečiatkou „Jozef Ciger Hronský“ označiť každú knihu a tak vložil do debien, ktoré boli odvezené do SNK. Potešilo ma, keď sa v televíznej relácii Otváranie trezorov hovorilo o Martinovi Rázusovi a pri otvorení jeho knihy Maroško som zbadala pečiatku Jozef Ciger Hronský. Deväť debien strýkovej knižnice sa v SNK zachovalo. Smutný bol náš protestný pochod v Martine proti odobratiu SNK, nepomohlo nám to. Mali sme

toho, že istým spôsobom medzi nami stále žije, je aj toto podujatie,“ zdôraznil primátor Breznej, kde pred etapou do Banskej Bystrice sa účastníci občerstvili na dvore evanjelickej fary a presne napoludne cyklistov na ďalšie kilometre vypravovalo zvonenie zvonov z veže evanjelickej kostola.

V Banskej Bystrici položili účastníci podujatia vence k hrobu Martina Rázusa a odzneli príhovory hostí. Cez Donovaly sa vrátili do Liptovského Mikuláša. Pri soche Martina Rázusa v parku pri mestskom úrade sa uskutočnil záverečný ceremonál vydareného podujatia. Po jeho vyhodnotení a odovzdaní odmienu predsedu Krajskej rady Matice slovenskej v Žiline Milan Stromko a pracovník Domu MS v Liptovskom Mikuláši Peter Vrlík položili vence k pamätníku a zarecitovali verše slovenských národovcov. Milan Stromko vo svojom pôsobivom príhovore zdôraznil odkaz slovenských dejateľov pre súčasníkov: Udržiavať a budovať národné povedomie Slovákov!

Predsa Spolku Martina Rázusa a riaditeľ Múzea Janka Kráľa poďakoval všetkým cykloturistom, ktorí absolvovaním náročného cyklomaratónu vzdali hold a vďaka básnikovi, spisovateľovi a politikovi Martinovi Rázusovi.

rôznych ministrov kultúry, niektorí pomáhali, iní sa rôzne snažili uberať Matici slovenskej na význame. No ani v najhoršom sne by sme nepredpokladali, že v samostatnej Slovenskej republike budeme mať ministerku kultúry, ktorá medzi svoje prvé aktivity zaradi obmedzovanie a postupnú likvidáciu najstaršej národnej, kultúrnej a vedeckej, dnes verejnoprávnej inštitúcie. Uvedomuje si pani politická ministerka, že sa na Slovensku pokúša likvidovať 503 nadstraníckych právnych subjektov, kde je sústredných 27,5-tisíc členov?

Mala som dve susedy, a hoci veľa toho neprečítali, aj vzdelanie mali len základné, ale predsa len ma oslovili, prečo tá Matica slovenská ešte existuje, keď už máme vlastnú samostatnú Slovenskú republiku. Tým som to jednoducho vysvetlila, ale vysvetliť to ministerke kultúry, ktorej – aj keď sa narodila na Slovensku – srdce nebije za udržanie lásky k vlasti a slovenským tradíciám, to je už zložitejšie. Prečo by si nedovolila takto sa správať k Matici slovenskej, poslať matičiarom nedôstojné odkazy cez televíziu, keď národ bežne sleduje v médiách vulgarizáciu politiky a spoločnosti?

Hronského výzva je aj po šesťdesiatich rokoch od jeho smrti stále aktuálna. Odkazuje nám, aby sme zapalovali slovenské svetlá, aby nás bolo lepšie vidieť. Veď kto iný sa má ozvať, ak nie my členovia a priaznivci Matice slovenskej? Tak nám Pán Boh pomáha.

10. augusta 2020 v Breznej

MATIČNÉ DEPEŠE

Ján Palárik ako politik

Z množstva zaujímavých tém v práve vydanom Historickom zborníku Matice slovenskej, ktorý pripravuje Historický odbor ustanovizne, upozorňujeme na štúdiu o politickej filozofii Jána Palárika (1822 – 1870). Tohto katolíckeho kňaza si spoločne s Jonášom Záborským a Jánom Chalupkom vybavujeme najmä ako významného predstaviteľa slovenskej dramatickej spisby 19. storočia, ale článok v HO ho ukazuje aj v inom, málo známom svetle. Počas pôsobenia na fare v Majcichove na sklonku života spolupracoval protipolitickým združením slovenskej buržoázie v Budapešti s Novou školou slovenskou, ktoré najmä v ranej fáze stavovalo na politický potenciál pri prepájaní šľachty, buržoázie a katolíckych založeného roľníctva do jednej politickej štruktúry.

Dúverná zmluva s Fándlym

O zaujímavú reinterpretáciu postojov, myšlienok aj skutkov „velebného pána“, osvietenca a nadšeného entomológa Juraja Fándlyho (1750 – 1870) medzi prostým ľudom sa počas „vedeckej konferencie“, nazvanej podľa vari najznámejšieho diela tohto bernolákovca, pokúsili humoristi Benjamin Škrekó, Eva Jarábková, Miloš Jarábek, Beáta Kuracinová Vargová, Benjamína Jakubáčová, Peter Roháč a Pavol Tomašovič, ktorí 3. septembra podvečer uviedli v čítárni Knižnice JF v Trnave komponované pásmo Dúverná zmluva s Fándlym.

Drotári vo Vychylovke

Krátko pred celoslovenskou slávnosťou majstrov ľudových umeleckých remesiel v našom hlavnom meste pripravilo Múzeum kysuckej dediny vo Vychylovke 30. augusta prehliadku Drotári, drotári, v tom našom chotári – teda v regióne, ktorý sa azda najviac zaslúžil o to, že toto tradičné slovenské remeslo je evidované v zozname svetového dedičstva UNESCO. Počas tvorivých dielní v Dome kysuckého drotára predvádzali drotárske majstrovstvo (aj ho záujemcov učili) potomkovia známych kysuckých drotárov Róbert Hozák, Juraj Šerík a Miroslav Kalman a o kysuckých drotároch pútavo hovoril etnológ Kysuckého múzea Alojz Kontrik. Po svätej omši pri kaplnke zo Zbozova nad Bystricou a sadení nezábudiek folklórna Skupina Staškovanka uviedla pásmo Odchod drotárov do sveta.

Balada purpurovej ruže

Agilný Rázusoví klub spisovateľov v Liptovskom Mikuláši s vedením mesta a Múzeom Janka kráľa pripravili pre milovníkov umeleckého slova 26. augusta popoludní v letnej čítárni Rázusoviu domu na Vrčickej ulici besedu Balada purpurovej ruže s poetkou Jankou Bernáthovou-Lehotskou, ktorú literárna kritika považuje po vydaní jej štyroch zbierok veršov za nasledovníčku Maše Halamovej. V programe účinkovala folková speváčka Majka Beňová a organizátori pred besedou i po nej ponúkli prítomným aj prehliadku expozícií rodného domu súrodencov Rázusovcov.

Pripravuje Emil SEMANCO

Príležitostná poštová pečiatka k výročiu Slovenských národných novín

Filatelisti v Močenku si uctili Štúrove noviny

Michaela PAVELOVÁ, Dom MS v Nitre

Príležitostná poštová pečiatka k výročiu Slovenských národných novín bola do konca augusta dostupná na pošte v Močenku. Zakladateľ a redaktor SNN Ľudovít Štúr je po sv. Gorazdovi, Andrejovi Sládkovičovi, Jurajovi Selepčénim-Pohroncovi štvrtou osobnosťou, ktorú si tento rok močenský filatelista uctili.

Obec Močenok sa pýši viacerými dôležitými momentmi a rodákmi našej národnej histórie. Nedávno si festivalom celonárodného kresťanského divadla pripomenula sv. Gorazda. Rovnako je však hrdá aj na to, že jednou z osobností, ktoré stáli pri zrode Matice slovenskej a zastupovali Nitriansku župu na ustanovujú-

com zhromaždení v Turčianskom Svätom Martine, bol práve močenský rímskokatolícky kňaz Jozef Ščasný.

Aj v súčasnosti má v Močenku svoje nezastupiteľné postavenie Matica slovenská. Vďaka jej členom a zameraniu matičného odboru vždy mala silnú oporu tak vo vedení obce, ako aj v cirkvi

a ostatných vzdelávacích a kultúrnych inštitúciách. Členom Matice slovenskej je i predseda Klubu filatelistov 52-46 Močenok Jozef Kútny. Podľa neho má Matica slovenská v životoch Slovákov nezastupiteľné poslanie. Život v Močenku si bez kultúry a Matice nevie predstaviť. Klub filatelistov 52-46 Močenok si pod

jeho vedením pravidelne pripomína významné historické udalosti. Ročne niekedy vydajú až do dvadsať príležitostných poštových lístkov. Filatelisti nezabudli ani na nedávne sto sedemdesiate piate výročie vzniku Slovenských národných novín. K ich čítaniu vyzývajú aj priamo na tomto príležitostnom poštovom lístku.

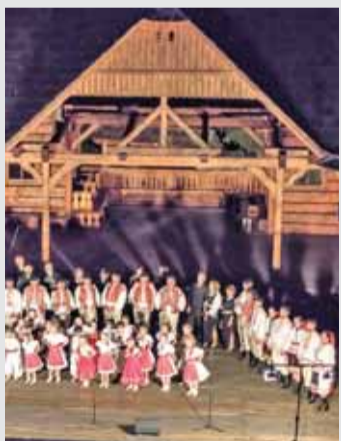
OČAMI MATIČIARA

Pri príležitosti sto päťdesiateho siedmeho výročia vzniku Matice slovenskej a tiež deväťdesiateho piateho výročia vzniku MO MS v Helpe tretiu augustovú sobotu MO MS a obec Hel'pa spoločne zorganizovali Matičný deň.

*Tota Hel'pa,
tota Hel'pa,
to je pekné mesto...*

Slávnosť sa začala odpustovou svätou omšou v miestnom kostole a program pokračoval popoludní v záhrade starej fary Divadlom pod balkónom a predstavením pre deti. V budove fary sa konala výstava starodávnych krojov, fotografií z Hel'py od Karola Plicku a prác žiakov ZUŠ Hel'pa s témou Moja dedina, ako ju vidím ja. Prezentovala sa aj jedinečná súkromná galéria a návštevníkov pobavil i exhibičný futbalový zápas na miestnom štadióne. Pred početným obecnstvom od 20. hodiny vystúpili potom domáci i hosťujúci umelci. Program otvoril Ars Vokalis nádhernou piesňou Aká si mi krásna, moderátorka Natália Habrmanová predniesla báseň od Viliama Turčányho Slovensko dnes a po nej predseda Matice slovenskej Marián Gešper a podpredseda Marek Hanuska odovzdali ocenenie bývalej dlhoročnej predsedníčke MO MS Márii Mešťanovej. Vzápätí vystúpili detský folklórny súbor Matičiarik, FS Priehyba, Chlopi z Hel'py, dievčenské spevácke trio Tereza Oravkinová, Juliána Lilková a Bibiána Hrončeková, ktoré sprevádzala ľudová hudba Dobrá cimbalovka, a Natália Habrmanová predviedla úryvok z divadelného predstavenia – hry od J. G. Tajovského Ženský zákon. Počas celého programu do deja vstupoval Lukáš Latinák st., ktorý ho spestril svojím humorom. Na záver si spoločne všetci prítomní zaspievali Tota Hel'pa, tota Hel'pa to je pekné mesto.

Katarína SKLADANÁ
Foto: Svetlana SKLADANÁ

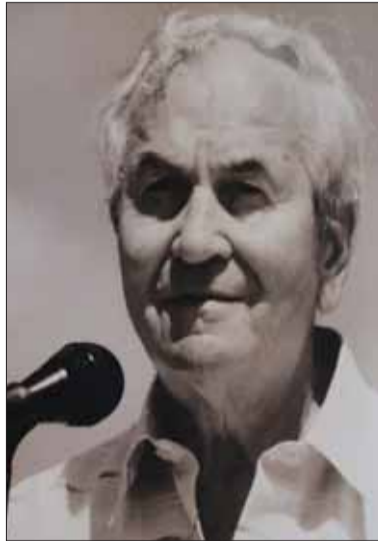

Michal ADAMOV KOVÁČ sa zapísal do kroniky Gorazdovho Močenka

Jediný celonárodný festival kresťanského divadla

Veronika BILICOVÁ, Dom MS v Nitre

Slovenské divadlo sa rodilo v cirkevnom prostredí. Gorazdov Močenok túto tradíciu uchováva. Je jedinečný aj jediný celonárodný festival kresťanského divadla. Tento rok dvíhal divadelnú oponu už po dvadsať osem raz.

Michal Adamov KOVÁČ, spoluzakladateľ festivalu Gorazdov Močenok

Na vernisáži k životnému jubileu M. A. Kováča odovzdal Jozef ŠUVADA dar zostavovateľovi výstavy Michalovi LAŠUTOVI.

Aj keď festival pravidelne prezentuje aj zahraničných divadelníkov, tento rok vinou obmedzení spôsobených ochorením Covid-19 cielené zúžil prehliadku a predstavil sedem domácich slovenských inscenácií. Každý festivalový deň sa konali sväté omše, doplnené aj o prednášky. Úvod festivalu patril vernisáži ilustrácií akad. maliara Martina Oscitého Príbeh svätého Gorazda, besede a autogramiáde k novej knihe Tajomstvo zoborského kláštora, ktorej autorom je Jeho Excelencia Mons. František Rábek, ordinár OS a OZ SR.

Deň pred oficiálnym otvorením festivalu odovzdali festivalové posolstvo pútnici, ktorí absolvovali cestu solúnskych bratov z Močenka do Nitry. Otvorenie festivalu sa uskutočnilo už v miestnom kultúrnom dome uvedením tanečnej inscenácie Áno? – sólo pre dvoch. V niečo vyššie polhodinovej dramaturgii predstavila dvojica interpretov – manželia Pavol a Ivana Dankovci z Bratislavy, zložitú tému partnerského života. V mimoriadne hlbokých poetických textoch a konvenujúcej hudbe sa zamýšľali nad dôležitosťou „hrať sólo dvoch“ nad individualizmom, ktorý je v každom vzťahu prirodzeným, ale aj nebezpečným. Po predstavení nasledovala vernisáž výstavy k životnému jubileu Michala Adamova Kováča pod názvom Včera a dnes. Zostavovateľom výstavy je Michal Lašut. M.

A. Kováč je spoluzakladateľ Gorazdovho Močenka, viacročný člen poroty, lektor seminárov, propagátor a autor viacerých festivalových publikácií a článkov. V rokoch 1956 – 1990 pôsobil v Matici slovenskej najskôr ako pracovník bibliografického oddelenia, riaditeľ Pamätníka slovenskej literatúry a pracovník Literár-

FOTORIPORT

neho múzea. V rokoch 1993 – 1994 bol správcou Matice slovenskej, dva roky predtým vykonával funkciu námestníka ministra kultúry Slovenskej republiky. Je rodák z Opatoviec nad Žitavou, v súčasnosti žije v Martine. Aj tento rok mal byť účastníkom festivalu, nečakané zdravotné komplikácie mu však neumožnili osobne prísť na miesto. Príhovory k bohatému záujmovému aj profesionálnemu životopisu a najmä slová blízkych priateľov Michala Lašuta a Jozefa Šuvadu podčiarkli, akou významnou súčasťou podujatia je M. A. Kováč až do dnešných dní.

Prvý divadelný večer ukončila autorská dráma z prostredia koncentračného tábora Eli, Eli, lama sabachtani Divadla ASI zo Šale. Téma druhej svetovej vojny sa venovala aj inscenácia Kam beží vlak DDS Lienky z oravskej Novote. Ďalším pohybovým predstavením DDS Provosienka zo Zákamenného

bola inscenácia Na krídlach, ktorá nazerá na spoločné a rozdielne rysy medzi vtákmi a ľuďmi, o ich spoluzití, ale aj nepriateľstve. Klasickú drámu Matka od Júliusa Barča-Ivana zahrali divadelníci z DS Na skok z Raslavič. Cabaj-Čapor reprezentoval DS Família, ktorý predstavil dramaturgiu pod názvom Kam kráčaš, človeče. Prehliadku domácich divadiel z Nitry uzatvorili inscenácie Herkulovo alebo Dobytie pekla Divadla Tjatr a Legenda o Svratkovi a Benediktovi Starého divadla Karola Spišáka v Nitre. Profesionálne divadlo Teatro Colorato z Bratislavy nie je v Močenku neznáme. Hudobné divadlo Bejby bajbl band predstavilo štrnásť zhudobnených autorských sonetov na námety vychádzajúce zo Starého zákona.

Po každom predstavení nasledoval verejný rozbor inscenácií odbornou komisiou. Absolútnym víťazom a držiteľom hlavnej ceny dvadsiateho ôsmeho ročníka súťažného celonárodného festivalu kresťanského divadla Gorazdov Močenok sa stal detský divadelný súbor Prvosienka. Novinkou tohto ročníka bola talkshow so známymi osobnosťami, na ktorú pozvanie ako prvý prijal herec Ján Gallovič. Vyvrcholením a uzatvorením festivalu bola už tradične slávnostná svätá omša v Gorazdove, ktorú celebraval Jeho Excelencia Mons. František Rábek, ordinár OS a OZ SR.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajú telefonicky:

043 / 3812 838

0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:

28,- €

Polročné predplatné:

14,- €

Štvrťročné predplatné:

7,- €

Účet na úhradu predplatného:

IBAN: SK28 7500 0000 0040 0786 8337

Variabilný symbol: 821020 - Do poznámky uveďte meno a priezvisko odberateľa.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V dvojčísle SNN 32 – 33/2020 sme uvěřili spomienku športového novinára Vladimíra Mezenceva na LOH v Moskve spred štyridsiatich rokov a pýtali sme sa, koľko zlatých medailí získali na tejto olympiáde československí športovci. Správna odpoveď mala znieť, že to boli dva najväčšie kovy. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Zorislav Krumlovský, Žiar nad Hronom; František Sopko, Komjatice; Renáta Kupková, Bratislava.

A pri športe ostaneme aj tentoraz. Futbalový Slovan Bratislava v predkole Ligy majstrov dostal napohľad slabého súpera. Ten však využil všetky možnosti, ktoré mu ponúkla celosvetová pandémia – aj nešportové zbrane – a svojho zvučnejšieho a istotne aj kvalitnejšieho súpera porazil predpismi, ktoré si na súčasnú situáciu prispôbil a schválila ich aj UEFA. Odkiaľ bol ten prefikovaný futbalový trpaslík a aký je názov futbalového klubu, ktorý „vyradil“ slávny Slovan?

Svoje odpovede posielajte na redakčné kontakty našej administrátorky do vyjadrenia ďalšieho čísla SNN.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

5. septembra

– pred šesťdesiatimi rokmi zomrel spisovateľ, publicista, diplomat a politik Ivan Horváth (1904 – 1960); používal pseudonymy I. H. Oľšovský, Ivan H. Oľšovský, Ivan Horváth Oľšovský, Ivan Oľšovský, bol predstaviteľom modernej poprevratovej prózy

6. septembra

– pred sto rokmi sa narodil kameraman Karol Krška (1920 – 1989); podpísaný je pod filmovú drámu Medená veža; tento film je považovaný za jeden zo skvostov slovenskej kinematografie

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil eparchiálny gréckokatolícky biskup Peter Rusnák (1950); pápež Benedikt XVI. ho v roku 2008 vymenoval za prvého bratislavského eparchu, do služby bol uvedený v marci 2008

7. septembra

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil hokejista Dušan Pašek (1960 – 1998), bývalý prezident Slovenského zväzu ľadového hokeja a Slovana Bratislava; pamätníci si iste spomínajú na burácanie tribún starého bratislavského zimného štadióna: „Ceco, banán!“, v roku 1998 zomrel za záhadných okolností, má zlato z MS 1985

– pred sto piatimi rokmi sa narodil slovenský rímskokatolícky kňaz, cirkevný historik a prekladateľ Oskár Formánek (1915 – 1991); komunistami prenasledovaný páter bol v rokoch totality činný aj spisovateľsky, v podobe samizdatov sa šírili jeho diela Hľa žena, Podozrenie Kristove, O eucharistii, Exegézy zo synoptických evanjelií

– pred tridsiatimi rokmi sa narodil Libor Hudáček (1990), slovenský hokejista; jeho starší brat Július je hokejový brankár; bol členom strieborného tímu na MS 2012

10. septembra

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil lekár a politik Roman Kováč (1940); poslanec parlamentu a bývalý minister zdravotníctva (1998 – 2002)

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil politik Marián Anđel (1950); na prelome rokov 1989 a 1990 patril k zakladajúcim členom SNS, neskôr bol podpredsedom strany i poslancom parlamentu

11. septembra

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil herec Dušan Blaškovič (1930 – 2001); od roka 1982 člen činohry SND, v televízii hral vo filmoch Canarisova krvavá hviezda (1966), A. C. Dupin zasahuje (1971), Zypa Cupák (1976), Sváko Ragan (1976), Štrnásť výstrelov (1981)

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi zomrel astronóm Koloman Berényi (1913 – 1995); bol priekopníkom slovenskej amatérskej astronómie, jeden zo spoluzakladateľov hviezdárne v Humennom

– pred sto päťdesiatimi rokmi zomrel biskup Ladislav Záborský (1793 – 1870); tento cirkevný hodnostár a národný dejateľ sa totiž ako jediný pridal k výzve Štefana Moysesova, pod vedením ktorého sa v júli 1863 konali cyrilo-metodské oslavy v spišskej diecéze, Záborský pri tejto príležitosti vydal aj pastiersky list, v ktorom poukázal na prínos byzantskej misie sv. Cyrila a Metoda, za deväťnásť rokov, čo bol na čele spišskej diecézy, sa usiloval povzniesť náboženskú, mravnú a kultúrnu úroveň zvereneho ľudu

Ludovít KUSAL

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.